

PERHEVÄKIVALTAAN KOKENEEN NUOREN KOHTAAMI- NEN

Opaslehtinen Pohjankodit Oy:lle

Kieri Janika
Leinonen Pauliina

Opinnäytetyö

Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja (AMK)

2023

Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja (AMK)

Tekijät	Janika Kieri, Pauliina Leinonen	Vuosi	2023
Ohjaaja	Anniina Tohmola		
Toimeksiantaja	Pohjankodit Oy		
Työn nimi	Perheväkivaltaa kokeneen nuoren kohtaaminen		
Sivumäärä	42 + 13		

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opaslehtinen Pohjankodit Oy:n henkilökunnan työkaluksi perheväkivaltaa kokeneiden nuorten kohtaamisessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli antaa tukea hoitajan työskentelyyn sekä antaa valmiuksia kohdata ammattitaitoisesti väkivaltaa kokenut nuori. Tavoitteena oli myös edistää nuoren hyvinvointia ja auttaa nuorta käsittelemään tapahtunutta perheväkivaltaa. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Pohjankodit Oy:n kuntoutuskoti Sateenkaari.

Opinnäytetyön teoriaosiossa käsitellään perheväkivallan eri muotoja, mitä perheväkivallalla tarkoitetaan sekä sen vaikutuksia nuoreen. Siinä käydään läpi lait ja sopimukset, jotka tukevat ammattilaisia kohdatessa väkivaltaa kokeneita nuoria. Perheväkivallan tunnistaminen ja nuoren kohtaaminen ovat teoriaosuuden merkittävimmät avainsanat. Lopuksi opinnäytetyössä annetaan tietoa menetelmistä keskustelun tueksi ja tietoa motivoivasta keskustelusta.

Opinnäytetyön toteutus tapahtui prosessina lineaarisen mallin mukaisesti. Teoriaa sekä aineistoa kerättiin eri sähköisiä tietokantoja, tutkimusartikkeleja, hankkeita sekä hoitosuosituksia käyttäen. Näiden tuotoksena syntyi opaslehtinen, johon tiivistettiin oleellinen tieto. Opaslehtinen työstettiin canva.com -työkalua hyödyntäen ja siitä on sähköinen sekä fyysinen versio toimeksiantajalla.

Opinnäytetyöstä henkilökunta saa kattavasti tietoa perheväkivallan muodoista sekä tukea ja ohjausta nuoren kohtaamiseen. Väkivallan uhriksi joutunut nuori on hyvin haavoittuvainen ja on tärkeää, että hoitohenkilökunnalla on valmiudet kohdata tällaiset tilanteet ammattitaitoisesti.

Avainsanat	Kaltoinkohtelu, lähisuhdeväkivalta, pahoinpitely, perheväkivalta
Muita tietoja	Työhön liittyy toimeksiantajalle toimitettu opaslehtinen

Degree programme in Nursing and
Health Care
Bachelor of Health Care

Authors	Janika Kieri, Pauliina Leinonen	Year	2023
Supervisor	Anniina Tohmola		
Commissioned by	Pohjankodit Oy		
Title	Encountering a young person who has experienced domestic violence		
Number of pages	42 + 13		

The purpose of this practical thesis was to produce a guidebook on how to come in contact with teenagers who have experienced domestic violence for the staff of the Pohjankodit Oy rehabilitation home. The goal of this thesis was to give support for the nurse's in their daily work tasks and prepare them to come in contact with teenagers who have experienced domestic violence. Another goal was to promote the well-being of teenagers and help them to process the domestic violence they have experienced. Pohjankodit Oy rehabilitation home Sa-teenkaari commissioned this thesis.

In this thesis, the theory part deals with different forms of domestic violence, the meaning of domestic violence, and how it affects teenagers. The Finnish laws and legislations that help to support the professionals who come in contact with teenagers who have experienced domestic violence are addressed. The most important keywords in the theory part are noticing the signs of domestic violence and coming in contact with the teenagers who have experienced it. Lastly, this thesis provides information about different procedures that can be used to facilitate conversations and information about motivational conversation.

A linear process was used in this thesis. The theory and materials were collected from digital databases, research articles, projects, and nursing recommendations and practices. The combination of the information from these resources resulted in a guidebook, which summarises the retrieved data. The guidebook was created by using the Canva- tool. Both a digital and a printed copy of the guidebook were given to the commissioner.

It is hoped that from this thesis the relevant health care staff could get more comprehensive information about the different forms of domestic violence as well as support and guidance to come in contact with the victims. A teenager who has been a victim of domestic violence can be very vulnerable and therefore, it can be considered of utmost importance that the health care staff related to these clients have the necessary prerequisites to intervene in these situations with sufficient competence.

Keywords abuse, domestic violence, maltreatment
Special remarks The thesis includes a guidebook for the commissioner.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VÄKIVALLAN MONET MUODOT	7
2.1	Väkivallan määritelmä	7
2.2	Fyysinen väkivalta	8
2.3	Henkinen väkivalta	10
2.4	Seksuaaliväkivalta	11
2.5	Taloudellinen väkivalta	13
2.6	Perheväkivalta	13
3	LASTEN JA NUORTEN OIKEUKSIEN SUOJELEMINEN	15
3.1	Lait ja sopimukset	15
3.2	Lastensuojeluilmoitus	16
4	PERHEVÄKIVALLAN UHRIN KOHTAAMINEN	19
4.1	Nuorten kokema väkivalta	19
4.2	Perheväkivallan mahdollisuuden tunnistaminen	20
4.3	Perheväkivaltaa kokeneen nuoren kohtaaminen	22
4.4	Menetelmät keskustelun tueksi	24
5	MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS	26
5.1	Tarkoitus ja tavoitteet	26
5.2	Opinnäytetyössä käytettävä lähestymistapa	26
5.3	Toimeksiantajan kuvaus	20
5.4	Opinnäytetyön kohderyhmä	22
5.5	Aineistonkeruun ja toiminnallisen toteutuksen etenemisen kuvaus	24
5.6	Tuotoksen kuvaus	24
5.7	Arviointi	29
6	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	32
7	POHDINTA	34
7.1	Opinnäytetyön merkitys toimeksiantajalle	34
7.2	Oman osaamisen kehittyminen	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan kaikki alle 18-vuotiaisiin kohdistuva väkivalta määritellään lapsiin kohdistuvaksi väkivallaksi. Lapsiin kohdistuva väkivalta on useimmiten fyysistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa sekä laiminlyöntiä ja välinpitämättömyyttä. Väkivallan tekijänä on yleensä lapsen vanhemmat tai muu huolta pitävä aikuinen. (WHO, Violence against children 2023.) Nuoren kokemus perheväkivalta voi olla esimerkiksi kuritusväkivaltaa, seksuaalista häirintää tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Vanhempien yleisin fyysinen kuritusmuoto on tukkiminen. Vaikka nuori ei itse joutuisi perheväkivallan kohteeksi, nuori voi silti kohdata ja joutua todistamaan väkivaltaa kotonaan. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva kuritusväkivalta on lapsiuhritutkimusten mukaan viime vuosikymmeninä vähentynyt ja yleisesti asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan ovat muuttuneet kielteisemmiksi. Silti edelleen tutkimusten mukaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa pidetään hyväksyttävämpänä kuin aikuisiin kohdistuvaa. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2023.)

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta on maailmanlaajuinen ongelma. WHO:n vuoden 2020 raportin mukaan maailmanlaajuisesti joka toinen lapsi on kärsinyt väkivaltaa vuoden aikana, ja joka neljättä aikuista on lapsuudessa pahoinpidelty. Raportin mukaan myös 25:ttä % teini-ikäisistä on kiusattu viimeisen kuukauden aikana. (WHO, Violence against children 2023.) Suomessa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan kaksitoista prosenttia 8.–9. luokkalaisista nuorista on kokenut fyysistä väkivaltaa vanhempien tai muun huolta pitävän aikuisen toimesta vuoden aikana. Henkistä väkivaltaa on kokenut 28 %. (THL, väkivalta 2023e.)

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena on opaslehtinen Pohjankodit Oy:n työntekijöille. Opaslehtinen antaa tukea työskentelyyn. Pohjankodeilla tarjotaan lastensuojelun ja terveydenhuollon palveluja lapsille ja nuorille (Pohjankodit Oy 2023). Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia opaslehtinen, joka antaa käytännön työskentelyyn työkaluja ja ohjeita, kuinka toimia akuutissa tilanteessa nuoren kanssa, joka on kokenut perheväkivaltaa. Tavoitteena opinnäytetyöllä on kehittää Pohjankotien työntekijöiden valmiuksia kohdata perheväkival-

taa kokenut nuori sekä auttaa tukemaan nuorta tapahtumien käsittelyssä. Opin-
näytetyö tukee työntekijää hyvään ja ammattitaitoiseen kohtaamiseen, joka tukee
nuoren hyvinvointia.

Työskentelemme molemmat nuorten parissa, ja olemme tavanneet perheväkival-
taa kokeneita nuoria työssämme. Työpaikoilta löytyy todella kattavasti materiaa-
lia työn tueksi, mutta huomasimme, ettei perheväkivaltaan liittyvää materiaalia
juurikaan ole. Aihe on todella tärkeä, ja siksi haluamme tehdä työkalun, joka tu-
kee työntekoa ja ammatillisuutta tällä osa-alueella.

2 VÄKIVALLAN MONET MUODOT

2.1 Väkivallan määritelmä

Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan väkivalta tarkoittaa ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön kohdistuvaa fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista (WHO, The VPA approach 2023). Väkivalta on pelottavaa, loukkaavaa ja vahingoittavaa käytöstä. Väkivallan tekijällä on halu kontrolloida ja hallita. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022.) Väkivalta sanana on vahva ja se herättää ihmisissä tunteita. Väkivalta on monimuotoinen ilmiö, eikä väkivalta ole vain fyysistä. Jos ihminen ymmärtää väkivallan vain fyysisenä, niin silloin muut väkivallan muodot jäävät huomaamatta eikä uhri saa tarvitsemaansa apua. (Rikosuhripäivystys 2019.) World Report on violence and health jakaa väkivallan itseohjautuvaan, ihmisten väliseen sekä kollektiiviseen väkivaltaan, joihin lukeutuu neljä luokkaa väkivallan luonteen mukaan; fyysinen, seksuaalinen, psyykkinen, kaltoinkohtelu tai laiminlyönti. (Rutherford, Zwi, Grove & Butchart 2007.)

Tyypillisesti Suomessa väkivallan riskiryhmään kuuluvat nuoret miehet niin väkivallan tekijänä kuin uhrina (Rikoksentsorjuntaneuvosto 2022). Kuitenkin kuka tahansa voi joutua väkivallan kohteeksi (Ensi- ja turvakotien liitto 2022). Suomen väkivaltatilastoissa huomattavaan osaan väkivaltatapauksista liittyy alkoholi. Suomessa väkivaltaa koetaan useimmiten yksityisissä paikoissa, ei niinkään julkisilla paikoilla. Tilastot eivät kuitenkaan kerro todellista väkivallan määrää, vaan ovat suuntaa antavia, sillä esimerkiksi perheenjäsenten keskeinen väkivalta jää usein ilmoittamatta poliisille. Myöskään lievistä väkivallanteoista ei yleensä ilmoiteta yhtä herkästi kuin vakavammista teoista. (Rikoksentsorjuntaneuvosto 2022.) Väkivalta ei aina ole näkyvää. Se voi olla hienovaraista, vallankäyttöön ja sanavalintoihin piiloutuvaa, eikä esimerkiksi ulkopuoliset aina huomaa tapahtuvaa lähisuhdeväkivaltaa. Väkivallalla on kuitenkin taipumus muuttua vakavammaksi ajan myötä. Valitettavasti ihminen yleensä tottuu väkivaltaan, ja siitä tulee osa ihmisen arkielämää. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022.)

Väkivalta on moninainen asia. Yleensä väkivalta mielletään fyysiseksi teoksi, mutta väkivaltaa on muunlaistakin. Väkivalta voidaan luokitella ihmissuhteiden, sukupuolen, väestöryhmän, tapahtumapaikan sekä ilmenemisen mukaan. Perheväkivalta, parisuhdeväkivalta ja lähisuhdeväkivalta ovat ihmissuhteiden mukaan luokiteltuja. Naisiin kohdistuva väkivalta on sukupuolen mukaan luokiteltu. (Rikosuhripäivystys 2019.) Ilmenemisen mukaan luokiteltuja väkivallan muotoja on monia; fyysinen ja henkinen väkivalta, seksuaaliväkivalta, taloudellinen, uskonnollinen ja sosiaalinen väkivalta, kaltoinkohtelu ja laiminlyönti sekä vainoaminen (Ensi- ja turvakotien liitto 2022). Ilmenemisen mukaan luokiteltuun väkivaltaan lukeutuu myös kiusaaminen ja syrjiminä koulussa ja varhaiskasvatuksessa, radikalisoituminen sekä digitaalinen väkivalta (THL, väkivalta 2022b).

2.2 Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta on yksi tunnetuimmista ja helpoiten tunnistettavissa olevista väkivallan muodoista. Fyysinen väkivalta on tarkoituksen mukaista fyysistä voiman käyttöä, josta uhrille jää mahdollisesti jokin terveys- tai kehityshaitta. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.) Lyöminen, potkiminen, töniminen ja tukistaminen on fyysistä väkivaltaa. Fyysistä väkivaltaa on myös esimerkiksi kuristaminen, raapiminen ja repiminen, pään hakkaaminen, ravistelu sekä ampuma- tai teräaseen käyttö. Myös fyysisen väkivallan käytöllä uhkailu on väkivaltaa. (THL, väkivallan muodot 2022d.) Fyysiseen väkivaltaan liittyy lähes aina myös henkistä väkivaltaa (Ensi- ja turvakotienliitto 2022).

Kuritusväkivalta on yksi fyysisen väkivallan muoto, jossa yleensä vanhempi tai muu aikuinen rankaisee lasta tai pyrkii säätelemään lasta aiheuttamalla muun muassa ruumiillista tai henkistä kärsimystä. Yleensä näissä tilanteissa väkivalta on harkittua ja tietoista tekoa, kuten esimerkiksi tukistus ja läpsiminen, mutta näitä väkivaltaisia tekoja voi myös tapahtua tunnekuohuissa tai vaikkapa päihteiden vaikutuksen alaisena väkivallattomasta pyrkimyksestä huolimatta. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.) Kuritusväkivallaksi luokitellaan muun muassa luunappien antaminen, tukistus, nipistely ja repiminen. Suomessa kuritusväkivalta on laissa kiellettyä vuodesta 1984 lähtien. (THL, väkivallan muodot

2022d.) Tutkimuksien mukaan osa suomalaisista edelleen oikeuttaa kuritusväkivallan laista huolimatta. Kulttuuriset erot vaikuttavat myös negatiivisesti esimerkiksi kuritusväkivallan ilmenemiseen. Kasvatukseen liitetty väkivalta ei ole edelleenkään kiellettyä kuin muutamassa Euroopan maassa. (Ellonen, Kivivuori & Kääriäinen 2007.)

Fyysisen väkivallan seurauksia voivat olla esimerkiksi luun murtumat, eri pään alueen vammat, pehmytkudos- sekä palovammat. Pitkäaikaisen fyysisen väkivallan uhrin psyykkisten sairauksien sekä mielenterveyden häiriöiden riski kasvaa huomattavasti. Jatkuva pelko fyysisestä kurituksesta voi johtaa pitkällä tähtäimellä krooniseen stressiin, mikä taas kasvattaa riskiä sairastua aikuisiällä somaattisiin sekä psyykkisiin sairauksiin. Myös sosiaalisten ongelmien sekä päihteiden käytön riski suurenee sekä väkivaltaisen käytöksen malli voi periytyä sukupolvelta toiselle. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.) Väkivaltaisen käytöksen oppiminen vanhemmilta antaa lapselle tai nuorelle toksisen mallin, että esimerkiksi lyöminen on oikeutettu tapa purkaa kiukkua tai ärtymystä toiseen ihmiseen (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017).

Kaltoinkohtelun eri muotoja voivat olla fyysinen, henkinen ja seksuaalinen kaltoinkohtelu sekä laiminlyönti ja perheväkivallan näkeminen. Kaltoinkohtelu vaikuttaa negatiivisesti fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen kasvuun ja kehitykseen sekä vaikuttaa kokonaisvaltaisesti oppimiseen ja käyttäytymiseen. (Hottus 2015.) Lapsen tai nuoren laiminlyönti ja kaltoinkohtelu voi näkyä muun muassa ilman ruokaa, juomaa, puhtaita vaatteita tai vaille kotia jättämisellä. Tähän lukeutuu myös perustarpeiden laiminlyönti, kuten hygieniasta huolehtimisesta jättäminen, terveydestä tai terveydellisistä tarpeista piittaamattomuus sekä emotionaalisen tuen laiminlyönti. (HUS 2022.)

Jos hoitotyössä työntekijä huomaa nuorella fyysisen väkivallan merkkejä, on syytä toimittaa nuori lääkärin tarkastukseen. Lääkäri tutkii väkivallan seurauksena syntyneet vammat. Lääkärin tulisi dokumentoida vammat valokuvaamalla,

tarvittaessa voidaan käyttää piirroksia. Lääkäri kirjoittaa rikosoikeudellisen lääkärintoimituksen, jos tilanteessa epäillään esimerkiksi pahoinpitelyä tai seksuaalirikosta. (THL, väkivallan uhrin tutkiminen 2023d.)

2.3 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta on yksi väkivallan muodoista. Henkinen väkivalta on väkivaltaa, joka ei toteudu fyysisessä muodossa eikä siitä jää fyysisiä vammoja, jonka vuoksi sitä on vaikea tunnistaa. (Suomen Mielenterveys ry 2021.) Yleensä fyysisen väkivaltaan ja laiminlyöntiin sekä seksuaaliväkivaltaan sisältyy henkistä väkivaltaa (Ensi- ja turvakotien liitto 2022). Henkinen väkivalta voi olla nöyryyttävää kohtelua, hallintaan pyrkimistä, tarkkailua ja toiminnan rajoittamista. Nöyryyttävää kohtelua on esimerkiksi syyttely, arvostelu ja välinpitämätön kohtelu. Hallintaan pyrkimistä on uhkailu, kiristäminen ja pelottelu. Tarkkailua ja toiminnan rajoittamista voi olla erilaiset vaatimukset tai pakottaminen toimimaan, kuten toinen haluaa sekä eristäminen esimerkiksi ystävyys-suhteista. (Suomen Mielenterveys ry 2021.) Henkistä väkivaltaa on myös lannistaminen ja turha syyttely, haukkuminen, huonoksi leimaaminen, mustasukkaisuus ja mykkäkoulu. Myös nukkumisen estäminen, kaverisuhteiden kontrollointi ja itsemurhalla uhkailu on henkisen väkivallan muotoja. (Casarella J. 2022.)

Valitettavasti henkinen väkivalta on yleistä. THL:n valtakunnallisen tutkimuksen mukaan 4-vuotiaiden lasten vanhemmista 44 % kertoo, että heidän lapseensa on kohdistunut henkistä kaltoinkohtelua. Lapseen ja nuoreen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa voi olla esimerkiksi vähättely ja nolaaminen, hylkääminen, nöyryyttäminen, naurunalaiseksi saattaminen, syyllistäminen, manipulointi ja painostaminen sekä huutaminen ja pelottelu. Myös liikkumisen rajoittaminen ja ystävästä eristäminen, lapsen altistaminen järkyttävälle tapahtumille sekä positiivisten tunteiden puuttuminen vuorovaikutuksessa ovat henkisen väkivallan keinoja. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022.)

Lapselle ja nuorelle henkinen väkivalta voi aiheuttaa häiriöitä kasvussa ja kehityksessä, sairauksia ja käyttäytymisen muutoksia. Henkistä väkivaltaa kokenut

lapsi tai nuori voi alkaa käyttäytymään ikäänsä sopimattomasti tai käyttää sopimatonta kielenkäyttöä. Lapsella ja nuorella saattaa myös esiintyä hermostuneisuutta ja epävarmuutta, kiintymyksen puutetta vanhempaansa kohtaan tai toisten lasten tai eläinten aggressiivista tai julmaa kohtelua. Henkinen väkivalta voi luoda lapselle tai nuorelle vaikeuksia luoda ja ylläpitää sosiaalisia suhteita sekä vaikeuksia hallita tunteitaan ja voimakkaita tunteenpurkauksia. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022.) Henkisen väkivallan seurauksena uhri voi alkaa pelkäämään väkivallan tekijää. Pitkään jatkuva henkinen väkivalta voi vahingoittaa turvallisuuden tunnetta ja itsetuntoa sekä vääristää uhrin minäkuvaa. (Suomen Mielenterveys ry 2021.)

2.4 Seksuaaliväkivalta

Seksuaaliväkivallaksi luokitellaan kaikki, mikä loukkaa tai vahingoittaa toisen ihmisen seksuaalisuutta ilman kyseessä olevan ihmisen suostumusta. Se on väkivallan muoto, jossa kajotaan toisen ihmisen koskemattomuuteen muun muassa koskettelemalla, ahdistelemalla tai pakottamalla jonkinlaiseen seksuaaliseen toimintaan. Nuoreen kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa voi olla muun muassa kuvien tai kehon seksuaalissävytteinen kommentointi, alastonkuvien tai videoiden pyytäminen ja lähettäminen sekä nuoreen kohdistuva seksuaalinen toiminta, kuten koskettelu, seksiin pakottaminen tai sen yritys. (Pelastakaa lapset ry. 2022.) Lapsiin ja nuoriin kohdistuva seksuaalinen väkivalta ei tarkoita pelkästään sukupuoliyhteyttä, vaan se on hyvin moninainen kirjo ja se sisältää myös seksuaalisen häirinnän eri muodot. Näitä eri muotoja voivat olla esimerkiksi sanallinen, sanaton tai fyysinen väkivalta, seksuaalinen ja ei-toivottu käytös, jolla loukataan toisen ihmisen henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. (Tasa-arvo laki 1986, 609, § 7.)

”Grooming” on seksuaalisen väkivallan muoto, jossa aikuinen luo lapsen tai nuoreen esimerkiksi luottamussuhteen, jonka taka-ajatuksena on seksuaalinen hyväksikäyttö. Tätä esiintyy erityisesti verkossa, jossa anonyymisyys mahdollistaa esimerkiksi sen, että tekijä valehtelee oman ikänsä. ”Grooming” uhkaa vakavasti lapsen ja nuoren turvallisuutta, sillä se voi johtaa myös fyysiseen kontaktiin netissä tapahtuneen suostuttelun ja manipuloinnin jälkeen. (Rikosuhripäivystys 2019.)

Seksuaalinen ahdistelu tarkoittaa koskettelemalla, kourimalla, sivelyllä ja kähmi-mällä tehtyä seksuaalista tekoa, mikä loukkaa uhrin itsemääräämisoikeutta. Suomen rikoslain mukaan lasten suojaikäraja on 16 vuotta ja suojaikärajan alittavaan kohdistuvat seksuaaliset teot täyttävät rikoksen tunnusmerkit. Kun tekijänä on lapsen vanhempi, suojaikäraja on 18 vuotta. (Rikoslaki 1889/39 § 20:9–25). Raiskauksessa toinen ihminen on pakotettu yhdyntään ilman suostumusta väkivaltaa käyttäen tai sillä uhkailemalla. Raiskaukseksi luokitellaan myös tilanne, jossa toinen ihminen on kykenemätön puolustamaan itseään tai ilmaisemaan tahtoaan esimerkiksi päihteiden vaikutuksen alaisena. (Poliisi 2022.)

Seksuaalisen väkivallan uhreilla erilaisten psyykkisten ja fyysisten häiriöiden ilmaantuvuus kasvaa. Väkivalta vahingoittaa uhrin seksuaalikehitystä ja -elämää merkittävästi, mikä voi ilmentyä heti tapahtuman jälkeen tai myöhemmin, ja aiheuttaa pahimmassa tapauksessa loppuiän haitan seksielämään. Uhreilla on suuri riski psyykkiseen pahoinvointiin, itsetuhoiseen käytökseen ja käytöshäiriöihin sekä riskikäyttäytymiseen. Seksuaalirikoksen uhriksi joutumisen jälkeen nuorella voi olla hankaluuksia hakea apua syyllisyyden tai häpeän vuoksi, ja täten hoitoon hakeutuminen ja asian selvittäminen voi viivästyä. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.) Fyysisten vammojen lisäksi seksuaalinen väkivalta voi aiheuttaa uhrille monia vaikeita psyykkisiä sairauksia sekä oireita. Seksuaalisen väkivallan uhreille voi kehittyä posttraumaattista stressihäiriötä, dissosiaatiohäiriötä ja käyttäytymisongelmia, kuten aggressiivisuutta, masennusta, itsetuhoisuutta sekä ahdistusta. (Tsang ym. 2020, 891.)

Jos nuoren seksuaalista hyväksikäyttöä epäillään, asiaa tutkitaan poliisin, lastensuojeluviranomaisen sekä terveydenhuollon yhteistyönä. Poliisin tehtävänä on johtaa rikostutkimusta, lastensuojeluviranomainen huolehtii nuoren huollosta, hoivasta ja turvallisuudesta. Terveydenhuolto tutkii nuoren somaattisen ja psyykkisen terveyden, arvioi hoidon tarpeen sekä antaa poliisille virka-apua kuulusteluissa. (Tiitinen 2022a.) Kun hoitotyössä tulee epäily nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, etenkin raiskaus tai raiskauksen yritys, on nuori toimitettava lääkärin tutkimuksiin. Tutkimusta ei kuitenkaan tehdä väkisin. Jos

nuori on suostuvainen tutkimuksiin, ja seksuaaliväkivalta on akuutisti tapahtunut, nuorta tulee ohjata olla käymättä suihkussa eikä vaatteita saisi vaihtaa. Lääkärin vastaanotolla selvitetään tekoaika ja -paikka sekä tekovälineet. Lääkäri ottaa näytteitä tapahtumatietojen mukaan genitaalialueelta sekä iholta ja vaatteista. Myös mahdolliset sukupuolitauditartunnat testataan. (Tiitinen 2022b.)

2.5 Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta voi ilmetä lähisuhteessa monella tapaa. Esimerkiksi toisen varojen kontrollointi, taloudellinen hyväksikäyttö, terveystaloudellisten palveluiden käytön estäminen sekä opiskelun ja työssäkäynnin rajoittaminen on koettu taloudelliseksi väkivallaksi. (Fawol 2008.) Myös kiristäminen ja toisen varojen ottaminen omaan käyttöön kuuluvat taloudelliseen väkivaltaan (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9).

Taloudellisessa väkivallassa loukataan taloudellista itsemääräämisoikeutta. Taloudellinen väkivalta on tilanne, jossa on tarkoituksena kontrolloida ja alistaa. Yleensä taloudellisen väkivallan kanssa samaan aikaan esiintyy myös muita väkivallan muotoja. Taloudellisesta väkivallasta kuitenkin puhutaan harvemmin kuin muista väkivallan muodoista. Uhri itse ei välttämättä huomaa taloudellista väkivaltaa ja kontrollointia, ja se voi ajan myötä alkaa tuntua normaalilta. Suomessa rahasta ja omasta taloudellisesta tilanteesta keskustellaan melko vähän, ja ne koetaan hyvin yksityisiksi. Sen vuoksi taloudellinen väkivalta voi ulkopuolisilta jäädä huomaamatta, ja ongelmat pidetään perheensisäisenä. (Hietamäki & Remes-Sievänen 2019.)

2.6 Perheväkivalta

Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa. Perheväkivalta voi olla avo- tai aviopuolisoiden välistä väkivaltaa, perheen aikuisen ja lapsen välistä väkivaltaa sekä sisarusten välistä väkivaltaa. (Sariola, Karjalainen & Kyllönen 2021.) Lapsi ja nuori kärsii eniten vanhempien välisestä sekä häneen itseensä kohdistuvasta väkivallasta. Lapset ja nuoret voivat liittyä kolmella eri tavalla perheväkivaltaan; he voivat olla väkivallan näkijöitä ja kuulijoita, väkivallan

kohteita tai väkivallan välineitä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.) Perheväkivalta voi olla fyysistä, henkistä, seksuaalista tai taloudellista. Perheväkivaltaa on myös kunniaan liittyvä väkivalta, laiminlyönti ja kaltoinkohtelu. Lapseen kohdistuvasta perheväkivallasta puhutaan usein kaltoinkohteluna, joka pitää sisälleen väkivallan kaikki muodot. Kaltoinkohtelu voi ilmetä passiivisena tekemättä jättämisenä ja aktiivisena tekemisenä. (Sariola ym. 2021.)

Tilastokeskuksen vuoden 2020 tilaston mukaan kyseisenä vuonna viranomaisten tietoon tuli 10 800 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikosta, joista lapseen kohdistuvien rikosten osuus oli 21,3 prosenttia. Lapsiuhreista vähän yli puolet oli poikia. Tyttöjen osuus kuitenkin kasvoi sitä mukaa, kun uhrin ikä kasvoi; 15–17-vuotiaista hie-man yli 60 % oli tyttöjä. (Tilastokeskus 2021.) Lastensuojelun keskusliiton vuoden 2021 selvityksen mukaan 44 % vanhemmista on käyttänyt jotain kurituskeinoa usein tai joskus, ja 14 % oli sitä mieltä, että lapsen ruumiillinen kuritus on joissain tapauksissa hyväksyttävää. Selvityksen mukaan kurituskeinoja olivat tukistaminen, luunappi, läimäytys, piiska, sormille näpätys, kovakourainen kiinni tarttuminen tai retuuttaminen ja väkivallalla uhkailu. Eniten käytetty kurituskeino oli kovakourainen kiinni tarttuminen tai retuuttaminen, toiseksi käytetyin keino oli tukistaminen ja kolmantena väkivallalla uhkailu. Tutkimus osoittaa myös, että miehet ovat käyttäneet kaikkia kurituskeinoja naisia enemmän. (Paasivirta 2021.)

Nuoret osaavat hyvin peitellä perheessä tapahtuvaa väkivaltaa. Nuoren hämärtynyt kyky erottaa oikea ja väärä saa nuoren keskittymään väkivallan jälkien peitelyyn ja todisteiden salailuun. Perheväkivaltaa kokenut nuori saattaa oireilla vakavasti, kehitys voi vaikeutua ja nuori saattaa altistua psykosomaattisille ja psyykkisille sairauksille. Nuoren alttius käytösongelmiin, aggressiivisuuteen ja sopeutumattomuuteen kasvaa perheväkivallan myötä. Perheväkivalta heikentää nuoren itsetuntoa ja vääristää minäkuvaan sekä aiheuttaa elämänhallinnan vaikeuksia. Seuraukset eivät kuitenkaan välttämättä näy nuorella heti, vaan ne voivat ilmaantua vasta vuosien kuluttua tapahtuneesta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.)

3 LASTEN JA NUORTEN OIKEUKSIEN SUOJELEMINEN

3.1 Lait ja sopimukset

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan elämään. Lasten ja nuorten oikeudet on turvattu Suomessa YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa, Euroopan neuvoston yleissopimuksessa (Lanzaroten sopimus) sekä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. (THL, lastensuojelun käsikirja 2022a.)

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lasta ja nuorta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, pahoinpitelyltä ja vahingoittamiselta, laiminlyönniltä ja välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta sekä hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991 artikla 19.) Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrää, että lapselle ja nuorelle on pyrittävä antamaan turvallinen kasvuympäristö. Lain mukaan lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361 § 1:1.) Lanzaroten sopimuksen tarkoituksena on ehkäistä ja torjua lasten seksuaalista riistoa ja hyväksikäyttöä, suojella lapsiuhrien oikeuksia sekä edistää kansallista ja kansainvälistä yhteistoimintaa lapsiin kohdistuvaa seksuaalista riistoa ja hyväksikäyttöä vastaan (Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan 2011/88 artikla 1).

Lasten ja nuorten oikeuksia suojellaan myös mm. rikoslaisissa, lastensuojelulaissa ja nuorisolaissa. Rikoslakiin on erikseen kirjattu pykälät lapsiin ja nuoriin kohdistuvista seksuaalirikoksista (Rikoslaki 1889/39 § 20:9–25). Lastensuojelulaissa määrätään esimerkiksi ehkäisevästä lastensuojelusta, lastensuojelun järjestämisestä, jälkihuollosta ja ilmoitusvelvollisuudesta (Lastensuojelulaki 2007/417). Nuorisolain tavoitteena on mm. parantaa kasvu- ja elinoloja sekä tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä. Nuorisolaki myös edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista. (Nuorisolaki 2016/1285 § 1:2.)

Jos epäillään, että lapsi tai nuori on joutunut seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksen uhriksi, voi poliisi, syyttäjä tai tuomioistuin pyytää terveydenhuollossa tehtävää tutkimusta. Tutkimukseen liittyen on olemassa Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä. Laissa määritellään tutkimuksen tekoon liittyvistä asioista sekä maksuista. Lakia sovelletaan, jos lapsi on alle 16 – vuotias tutkimuksen alkaessa tai erityiset perusteet huomioon ottaen alle 18 – vuotias. (Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä 2008/1009.)

Lasten ja nuorten oikeuksia suojellaan myös tarkistamalla rikostausta henkilöiltä, jotka heidän kanssaan työskentelevät. Lain tarkoituksena on edistää alaikäisen henkilökohtaista turvallisuutta sekä suojella koskemattomuutta. (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 2002/504 § 1.)

3.2 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoitus on ilmoitus, joka tehdään lapsen asuinkunnan, vuoden 2023 alusta hyvinvointialueen, sosiaalitoimelle. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka vain, jolla on huoli alaikäisestä tai hänen perheestään. (Rikosuhripäivystys 2022.) Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisella lomakkeella tai käymällä virastossa. Joidenkin kuntien sivuilla on sähköinen lomake lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. (THL, lastensuojelun käsikirja 2022a.)

Alaikäisestä tehdään lastensuojeluilmoitus, jos epäilee, että alaikäisen lastensuojelun tarve pitäisi selvittää. Ilmoituksen voi tehdä, jos lapsen tarpeita laiminlyödään, lapsen heitteillejätöstä, pahoinpitelystä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai niiden uhkasta, puutteista hoidossa ja huolenpidossa, arjen tukiverkoston puutteesta, lapsen omasta päihteidenkäytöstä tai mielenterveysongelmista, lapsen itsetuhoisuudesta tai rikoksilla oireilusta, vanhemman ja lapsen välisistä vuorovaikutusongelmista, jatkuvasta koulunkäynnin laiminlyönnistä sekä lapsen huoltajan päihde- tai mielenterveysongelmista. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös, jos lapsella on suhteetonta vastuuta perheensä arjesta esimerkiksi huoltajan sairauden vuoksi sekä perheen heikon taloudellisen tilanteen vuoksi,

jos se vaarantaa lapsen huolenpidon tai kehityksen. Jos henkilö ei ole varma lastensuojeluilmoituksen aiheellisuudesta, neuvoa voi kysyä sosiaalityöntekijältä. (THL, lastensuojelun käsikirja 2022a.)

Kuka tahansa voi tehdä lastensuojeluilmoituksen; lapsi itse, lapsen vanhemmat, naapurit, joku muu läheinen tai muu henkilö, jolla herää huoli alaikäisestä (THL, lastensuojelun käsikirja 2022a). Tietyillä tahoilla työskentelevillä on kuitenkin ilmoitusvelvollisuus, jonka mukaan lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä, eikä vaitiolovelvollisuus estä ilmoituksen tekemistä. Lastensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisia tahoja ja toimia ovat sosiaali- ja terveydenhuolto, lasten päivähoito, opetustoimi, nuorisotoimi, poliisitoimi, rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastustoimi, sosiaalipalvelujen tuottaja, lasten päivähoiton tuottaja, terveydenhuollon palvelujen tuottaja, opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta, vastaanottokeskus tai järjestelykeskus, hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö, tulli, rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen sekä Kansaneläkelaitos. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 5:25.)

Henkilö, jolla on ilmoitusvelvollisuus, ei voi tehdä lastensuojeluilmoitusta anonyymisti. Alaikäisellä sekä hänen huoltajallaan on oikeus tietää, kuka on ilmoituksen tehnyt. Henkilö, jolla ei ole ilmoitusvelvollisuutta, voi tehdä lastensuojeluilmoituksen nimettömänä. Ilmoituksen tekijää voidaan kuitenkin suojella tilanteessa, jossa lapsen etu vaarantuu tai kyseessä on väkivallan uhka tai muiden vastatoimenpiteiden uhka. (THL, lastensuojelun käsikirja 2022a.)

Lastensuojeluilmoituksen jälkeen kiireellinen lastensuojelutarve selvitetään sekä toteutetaan mahdolliset kiireelliset lastensuojelutoimenpiteet. Selvityksen tekee sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä. Arvion jälkeen selvitetään, millaisia palveluita tai tukitoimia tarvitaan. Selvitys tehdään alaikäisen sekä hänen huoltajiensa kanssa yhteistyössä. Perhettä sekä alaikäistä tavataan henkilökohtaisesti, ja alaikäinen saa kertoa omat näkemykset sekä toiveet. Yhteisissä tapaamisissa pohditaan muutostarpeita sekä tarvittaessa sovitaan jatkotyösken-

telystä. Jos lastensuojelulle ei ole tarvetta, lastensuojelun toimet päättyvät. Ääritapauksissa alaikäisen hyvinvointi turvataan kiireellisellä sijoituksella tai huostaanotolla. (Rikosuhripäivystys 2022.)

4 PERHEVÄKIVALLAN UHRIN KOHTAAMINEN

4.1 Nuorten kokema väkivalta

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa tutkitaan ja siitä saadaan tietoa koulu-terveyskyselyistä, nuorisoriikollisuuskyselyistä, kansallisista uhritutkimuksista sekä lapsiuhritutkimuksista. Lapset ja nuoret voivat joutua monen erilaisen väkivallan uhriksi, esimerkiksi koulukiusaaminen, seksuaalinen häirintä, kuritusväkivalta ja perheväkivalta (Rikoksentorjuntaneuvosto 2022). Koulukiusaamista ei erikseen löydy rikoslaista, mutta kiusaamistilanteessa käytetyt keinot ovat usein rikoksenkaltaisia. Muita lapsiin ja nuoriin kohdistuvia väkivallan muotoja voi olla fyysinen väkivalta, kemiallinen pahoinpitely, perustarpeiden laiminlyönti, henkinen väkivalta sekä väkivallalle altistuminen (THL, väkivalta 2022d). Lapsiin ja nuoriin kohdistuvia rikoksia on mm. pahoinpitelyt, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, raiskaus, seksuaalinen ahdistelu, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä vahingonteko (Rikosuhripäivystys 2022).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan henkistä väkivaltaa vanhemman toimesta on kokenut lukiolaisista 28 % ja ammattikoululaisista 22 %. Kyselyn mukaan vanhemman toimesta fyysistä väkivaltaa oli kokenut 8.–9. luokkalaisista pojista 9 % ja tytöistä 15 %. Lukiolaisista ja ammattikoululaisista fyysistä väkivaltaa oli kokenut 7 %. (THL 2019.) Tilastokeskuksen raportin mukaan vuonna 2020 ilmoitettiin 10 800 lähisuhdeväkivaltarikosta, joista 21,3 % kohdistui alaikäisiin. Raportissa kerrotaan, että vuonna 2020 on ollut 2 209 epäiltyä, jotka ovat olleet uhrin vanhempia. Epäiltyinä ovat olleet enemmän biologiset isät tai ottoisät kuin äidit. Myös sisarusten välillä on ollut väkivaltatapauksia, vuonna 2020 tällaisia on viranomaisille ilmoitettu 575. (Tilastokeskus 2021.)

Kodin ulkopuolella suurimmassa osassa nuorten ja lasten kokemista pahoinpitelyistä tekijänä on toinen nuori tai lapsi. Lapsiuhritutkimuksen mukaan tytöt kertovat ikätovereiden välisestä henkisestä väkivallasta, kun taas pojat kertovat fyysisestä väkivallasta. Yleisintä nuorten välinen kiusaaminen on netissä, koulussa ja harrastuksissa. Vain pieni osa lasten ja nuorten kokemasta tulee viranomaisten

tietoon, sillä monet jättävät väkivallasta kertomatta. Nuoret ja lapset saattavat ajatella, että tapahtunut väkivalta on ollut lievää, tai sen kertomisesta ei ole mitään hyötyä. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2022.)

4.2 Perheväkivallan mahdollisuuden tunnistaminen

Väkivallan mahdollisuus ja jo tapahtunut väkivalta voi olla vaikeaa tunnistaa. Väkivallan kokeminen voi aiheuttaa häpeän tunnetta, jolloin aiheesta on vaikea puhua. Varsinkin nuoret ovat taitavia salaamaan perheessä tapahtuvat asiat. Nuoren emotionaaliset ja kognitiiviset taidot eivät välttämättä ole vielä kunnolla kehittyneet, eikä nuori välttämättä vielä hahmota mikä on oikein ja mikä väärin. Kehitymättömät tunnetaidot voivat saada nuoren peittelemään väkivallan jälkiä sekä salailemaan todisteita. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.)

Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten on tärkeää tunnistaa väkivalta, väkivallan mahdollisuus sekä riskit ja puuttua asiaan. On monia syitä, miksi väkivaltaepäily voi herätä. Esimerkiksi nuoren muuttunut ulkoinen olemus ja käyttäytyminen voivat kertoa väkivallasta tai sen uhasta. Fyysisestä väkivallasta jääneet näkyvät jäljet herättävät myös epäilyä. Joskus nuori voi myös kertoa itse kotona tapahtuvasta väkivallasta. (THL, lapsiin kohdistuva väkivalta 2023a.) Perheen riskiolosuhteita voi olla haastava tunnistaa. Ammattilaisen olisi hyvä käydä dialogista keskustelua niin vanhemman kuin nuorenkin kanssa tilanteen kartoittamiseksi. Kokonaisuuden arviointiin voidaan käyttää itseraportointimenetelmiä, mutta kyselyjen haasteena on, ettei vanhempi välttämättä vastaa niihin todenmukaisesti. Vanhempi saattaa vastata tavalla, joka on sosiaalisesti hyväksyttävämpää, tai vanhempi muistaa tapahtuneen eri tavalla kuin nuori. Nuoren kaltoinkohtelua ennaltaehkäisevässä työssä tärkeää on systemaattinen ja kokonaisvaltainen perhetilanteen arviointi. Siksi on tärkeää, että ammattilaiset tuntevat kaltoinkohtelun riskitekijät, jotta perheen riskit väkivallan mahdollisuudelle voidaan tunnistaa. (Rantanen, Paavilainen & Flinck 2022.)

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa väkivaltatyössä on useita ongelmakohtia kehittämistyöstä huolimatta. Moniammatillisen yhteistyön ongelmakohdat haittaavat

lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan tunnistamista ja avun saamista. Suomessa ei ole yhtenäisiä ja selkeitä toimintaohjeita lapsen ja nuoren auttamiseen. Väkivaltatyö on monien tahojen välistä yhteistyötä, mutta sitä ei välttämättä johda kukaan eikä eri tahojen toimintaa koordinoita. Suurimpia ongelmia yhteistyön toimimattomuudessa on muun muassa nuoren moneen kertaan kuuleminen ja eri tahojen aikataulujen kohtaamattomuus. (Muukkonen & Tulensalo 2015.)

On olemassa perheensisäisiä riskitekijöitä, jotka voivat altistaa väkivallalle ja kaltoinkohtelulle. Jos perheessä kasaantuu monia eri riskitekijöitä, mahdollisuus kokea perheväkivaltaa kasvaa. Perhetyössä työskentelevien ammattilaisten on hyvä osata huomioida näitä riskitekijöitä. Riskitekijät voidaan jakaa vanhempaan, perheeseen ja lapseen liittyviin riskitekijöihin. Vanhempaan liittyviä riskitekijöitä voi olla mm. vanhemman omat lapsuuden kokemukset perheväkivallasta ja turvallisuudesta. Myös vanhemman kuormittava elämäntilanne sekä yksilölliset tekijät ovat riskitekijöitä kaltoinkohtelulle ja väkivallalle. Perheensisäisiä riskitekijöitä voi olla mm. aikaisemmin ilmennyt parisuhdeväkivalta, joka yleensä saattaa johtaa perheväkivaltaan. Vanhempien parisuhdeongelmat ja perheväkivaltahistoria ovat myös riskitekijöitä. Muita perheeseen liittyviä riskitekijöitä ovat suuri perhekoko ja kodin ahtaus, perheen matala sosioekonominen asema, lapsen asuminen ilman toista vanhempaa sekä perheen sisäiset käyttäytymisen ongelmat, kuten empatian puute. Lapseen liittyviä riskitekijöitä ovat lapsen fyysiset ja käyttäytymisen ongelmat. Perheväkivalta voi alkaa jo vauvavuotena, esimerkiksi jos vauvalla esiintyy runsasta itkuisuutta. Myös lapsen vammaisuus on riskitekijä. Jos lapsi tarvitsee elämän alkuvaiheessa paljon sairaalajaksoja, kiintymyssuhde vanhempien ja lapsen välillä saattaa jäädä kehittymättä. (Rantanen ym. 2022.)

Fyysinen väkivalta voi olla helpoiten tunnistettavissa, joskin siitäkään ei aina jää näkyvää jälkeä. Jotta väkivallan tunnistaa, on tärkeää havainnoida nuorta kokonaisvaltaisesti. Fyysisestä väkivallasta voi jäädä silmin nähtäviä vammoja, kuten mustelmia, murtumia, hiertymiä, naarmuja, palovammoja, silmävammoja ja aivo-
vammoja. Väkivalta voi myös aiheuttaa tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmia, kuten masennusta, ahdistuneisuutta, syömishäiriöitä, unihäiriöitä, yliaktiivisuutta sekä korostuneita tunteita häpeän ja syyllisyyden suhteen. Psykkisten

oireiden tunnistaminen on tärkeää, jotta väkivallan uhria voidaan auttaa. Jotkin väkivallan ja kaltoinkohtelun seurauksena tulleet oireet voivat vaikeuttaa tapahtumien käsittelyä. Nuori saattaa olla välinpitämätön ja luonnottoman tyyni asiasta keskusteltaessa. Nuorella voi myös esiintyä muistikatkoksia sekä tapahtumien kieltämistä. (THL, väkivalta 2022c.)

4.3 Perheväkivaltaa kokeneen nuoren kohtaaminen

Suomessa on edelleen niin ammattilaisilla kuin muullakin väestöllä vääränlaisia uskomuksia perheväkivaltaan liittyen. Perheväkivaltaan liittyä puuttumista haittaavia ja estäviä uskomuksia, ennako-oletuksia ja vastatunteita. Suomalaisten kulttuurissa on erilaisia asenteita ja arvoja, jotka vääristävät suhtautumista väkivallan tekijöihin ja uhreihin. Perheväkivaltaan liittyä usein monta eri trauma, jolloin syvin ongelma jää usein ammattilaisilla huomaamatta. Onkin siis tärkeää, että alan ammattilaisia koulutettaisiin entistä paremmin väkivaltatyöhön. Jotta päästäisiin syvällisemmin vaikuttamaan väkivallan syntymekanismeihin, ammattilaisten väkivaltatyön tietoperustaa tulisi laajentaa. Tietoperustaa laajentamalla voidaan vaikuttaa asenteisiin, tasa-arvoon, seksuaalikulttuuriin sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin. (Flinck, Leppäkoski & Paavilainen 2010.)

Työntekijän omalla suhtautumisella väkivaltaan on merkitystä asian käsittelyssä. Työntekijän suhtautumiseen väkivaltaan vaikuttaa työntekijän oma suhde väkivaltaan, omat käsittelemättömät kokemukset ja läheisten kokemukset sekä oma kasvuhistoria. Työntekijän on tärkeä säilyttää kohtaamisessa empaattisuus ja sensitiivisyys, sillä varsinkin seksuaaliväkivaltaa kokeneet ovat herkkiä toisten sanoille ja reaktioille. Työntekijän on tärkeää tunnistaa ja työstää omia kokemuksia. On hyvä, että työntekijä ymmärtää väkivaltaa ammatillisella, henkilökohtaisella, sosiaalisella ja yhteiskunnallisella tasolla. Nuoren kanssa keskustellessa voi tulla tilaisuuksia ja aiheita, joiden kautta voi lähteä keskustelemaan väkivallan mahdollisuudesta. Nuoret ovat myös hyviä lukemaan tilanteita ja ilmapiiriä, jolloin olisi hyvä itse ottaa asia puheeksi. Jos työntekijä ei ole kykeneväinen keskustelemaan ja kuulemaan aiheesta, voi nuoren yritys kertoa tapahtuneesta jäädä ai-noaksi, eikä nuori saa tarvitsemaansa apua. (Tyttyjen talo 2023.)

Työssä saattaa tulla tilanteita, joissa nuori kertoo kokeneensa perheväkivaltaa. On tärkeää, varsinkin akuutissa tilanteessa, että nuori kokee olevansa turvassa ja että häntä autetaan. Tilanteessa on tärkeää, että nuori tietää tullessa kuuluksi ja hänen kokemansa uskotaan todeksi. Onnistunutta vuorovaikutusta työntekijän ja nuoren välillä edistää kunnioittava kohtaaminen, selkeä vuorovaikutus ja työntekijän empaattisuus. (THL, väkivalta 2023e.) Työntekijän tulisi suhtautua tilanteeseen rauhallisesti, jotta keskustelutilanteesta tulisi rauhallinen ja turvallinen. Turvallisen aikuisen läsnäolo tukee perheväkivaltaa kokenutta nuorta. Myös mahdollisimman ennallaan jatkuva arki ja nuoren omat rutiinit tukevat nuoren hyvinvointia. (THL, väkivalta 2022c.)

Nuoren kanssa keskustellessa tapahtuneesta väkivallasta on hyvä kertoa nuorelle, miksi on tärkeää puhua asiasta ulkopuoliselle, joka osaa auttaa lasta. On tärkeää myös kehua nuorta, että on ottanut asian puheeksi. Ei kuitenkaan kannata nuorelle luvata, että ei kerro asiasta kenellekään, koska todennäköisesti joutuu kertomaan. Lupaamalla työntekijä asettaa itsensä tilanteeseen, jossa voi joutua pettämään nuoren luottamuksen. (THL, väkivalta 2022c.)

Keskustellessa on hyvä käyttää avoimia kysymyksiä, jotta nuori saa kertoa tapahtuneesta omin sanoin. Työntekijän tulee välttää nuoren kertomisen keskeyttämistä, eikä keskustelua saisi johdatella. Olennaista on myös kirjata tarkoin nuoren kertoma sekä omat kysymykset. (THL, väkivalta 2022c.)

Alaikäisten parissa työskentelevillä ammattilaisilla on ilmoitusvelvollisuus (Lastensuojelulaki 2007/417 § 5:25). Työntekijällä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus perheväkivaltaa kokeneesta nuoresta. Vaikka työntekijällä on vaitiolovelvollisuus, se ei estä tekemästä lastensuojeluilmoitusta. Ilmoitusvelvollinen ei voi tehdä lastensuojeluilmoitusta anonymisti. (THL, lastensuojelun käsikirja 2023c.) Väkivaltatilanteessa työntekijän on myös tehtävä poliisille asiasta ilmoitus, ja viranomaisen antaa työntekijälle lisäohjeita. Poliisia voi konsultoida myös epäselvissä tilanteissa. Nuorelle on tärkeää kertoa ilmoituksista ja niiden tarkoituksesta. Nuoren on tärkeä ymmärtää, että häntä halutaan auttaa. Nuorelle on myös hyvä kertoa, mitä ilmoituksista seuraa, esimerkiksi rikosepäilyn tutkinnan

aloittaminen. Myös huoltajia voi informoida ilmoituksista, jos se ei ole lapselle vaaraksi. Jos tilanne on akuutti ja nuori vaatii välittömästi hoitoa, työntekijän tulee soittaa hätäkeskukseen. (Rikosuhripäivystys 2023.) Jos nuori on jo lastensuojelun piirissä, nuorella on oma sosiaalityöntekijä (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2023). Perheväkivaltilanteessa täytyy konsultoida ja tiedottaa myös nuoren omaa sosiaalityöntekijää. Sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu mm. valvoa nuoren etua, kirjata nuorta ja hänen perhettään koskevat tiedot nuoren asiakirjoihin, arvioida ja valvoa nuoren kasvuolosuhteita sekä arvioida ja valvoa huoltajien mahdollisuuksia huolehtia hoidosta ja kasvatuksesta. (THL, lastensuojelun käsikirja 2023c.)

4.4 Menetelmät keskustelun tueksi

Perheväkivaltaa kokeneen kohtaamisessa on tärkeää, että jokaisella eri-ikäisten sekä eri väestöryhmien kanssa työskentelevillä olisi tarvittavat tiedot ja taidot sekä valmiudet kohdata, tunnistaa ja tarvittaessa puuttua väkivaltaan ammatillisesti. Empaattinen ja ei-tuomitseva kohtaaminen, eettisten periaatteiden, kuten ihmisarvon kunnioitus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, vastuullisuus, vapaus sekä oikeus kasvuun ja kehitykseen ohjaavat ja tukevat työntekijää nuoren kohtaamisessa. (Flinck, Leppäkoski & Paavilainen 2010.)

Motivoiva haastattelu on vuorovaikutusmenetelmä, jonka tarkoituksena on pyrkiä löytämään ja vahvistamaan potilaan/asiakkaan motivaatiota. Motivoivaa haastattelua voi käyttää yhtenä vuorovaikutusmenetelmänä haastattellessa perheväkivaltaa kokenutta nuorta. Motivoivan keskustelun perusajatus on, että potilas tunnistaa itse tarpeen muutoksille ja pohtii keinoja toteuttamiseen. Motivoiva haastattelu on alun perin kehitetty päihderiippuvuuksien hoitoon, mutta sitä voi soveltaa lähes joka tilanteessa, jossa pyritään motivoimaan elämänmuutokseen ja siitä puhumiseen. Motivoivan keskustelun keskeisiä periaatteita ovat empatian osoittaminen, uskon vahvistaminen, ristiriidan korostaminen nykyisen ja tavoiteltavan tilanteen välillä sekä väittelyn välttäminen. Perusmenetelmänä toimii avoimet kysymykset, joissa haastateltava saa olla aktiivinen. Ihannetilanteessa haastateltava puhuu enemmän kuin ammattilainen. Avoimet kysymykset alkavat sanoilla mitä, miten, miksi, kuinka ja kerro. Reflektioiva eli heijastava keskustelu on toinen

perusmenetelmistä. Reflektioiva keskustelu viestittää potilaalle, että häntä kuunnellaan. On siis tärkeää, että ammattilainen kuuntelee tarkkaan mitä haastateltava kertoo, jolloin ammattilainen voi koota ja toistaa, mitä hänelle on kerrottu. Samalla haastateltava voi korjata ja täydentää kertomistaan. (Järvinen 2020.)

Keskustelun tukena voi käyttää myös erilaisia pelejä. Koettu perheväkivalta aiheuttaa nuorella monenlaisia tunteita, kuten voimattomuutta, vihaa, ahdistusta ja turvattomuutta. Nuoren kehitys on vielä kesken, eikä nuori välttämättä osaa käsitellä kokemiaan tunteita. Siksi on tärkeää, että nuoren kanssa keskustellaan tunteista sekä tarvittaessa opetellaan tunnetaitoja. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.) Pohjankodeilta löytyy esimerkiksi Valovoima – niminen lautapeli. Valovoima on tutustumis-, tunne ja voimavarapeli. Pelissä päädytään ruutuihin, joiden kohdalla nostetaan kortteja ja jatketaan lauseita. Pelin teemoina on päihde-, mielenterveys-, väkivalta- ja hyväksikäyttöteemoja. Ennen pelin alkua ammattilainen voi valita etukäteen pakasta kortit, joista nuoren kanssa haluaa keskustella. (Pesäpuu ry 2022.) Myös tunnetaitoja vahvistavia tunnekortteja voi hyödyntää keskustelun apuna. Väkivallan kokeminen voi aiheuttaa nuorella monenlaisia tunteita, joita on vaikea käsitellä. Nuori voi tuntea mm. ahdistusta, pelkoa, turvattomuutta ja voimattomuutta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.) Internetissä on tarjolla paljon erilaisia tunnekortteja, joita voi maksutta tulostaa käyttöön. Esimerkiksi Kehitysvammaisten tukiliitto ry:n sivuilla on MAHTI – tunnekortit, jotka on tarkoitettu tueksi tunteiden ilmaisuun, nimeämiseen ja sanoittamiseen (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2023). Suomen Mielenterveys ry:n sivuilta löytyy todella paljon erilaisia kortteja, joita voi hyödyntää työssä. Jos nuoren on vaikea alkaa puhumaan kokemastaan väkivallasta, avuksi voi kokeilla esimerkiksi Mitä sinulle kuuluu? -kortteja, joiden avulla on helppo keskustella mielenterveyttä ja hyvinvointia vahvistavista asioista tai Tunnepilviä, jonka tavoitteena on opettaa nuorelle tunnesanoja ja -ilmauksia. (Suomen Mielenterveys ry 2023.)

5 MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS

5.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia Pohjankodit Oy:lle opaslehtinen, joka antaa käytännön työskentelyyn työkaluja ja ohjeita, kuinka toimia akuutissa tilanteessa nuoren kanssa, joka on kokenut perheväkivaltaa. Opaslehtinen on tukena työskentelyssä.

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Pohjankodit Oy:n työntekijöiden valmiuksia kohdata perheväkivaltaa kokenut nuori sekä auttaa tukemaan nuorta käsittelemään tapahtunutta. Opinnäytetyö tukee työntekijää hyvään ja ammattitaitoiseen kohtaamiseen, joka tukee nuoren hyvinvointia.

Opinnäytetyön kirjoittajien tavoitteena on perehtyä väkivaltaa kokeneen nuoren kohtaamiseen sekä väkivallan vaikutuksiin. Opinnäytetyötä tehtäessä kirjoittajat haluavat oppia aiheesta paljon ja syventyä aiheeseen. Toisena tavoitteena on oppia, miten väkivaltaa kokenut nuori kohdataan ja osata kertoa kohtaamisesta muille nuorten kanssa työskenteleville.

5.2 Opinnäytetyössä käytettävä lähestymistapa

Opinnäytetyössä käytettiin menetelmänä toiminnallista lähestymistapaa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehdään jokin tuotos. Tässä opinnäytetyössä tehtiin opaslehtinen, jonka kehittämiseen osallistui kirjoittajien lisäksi toimeksiantaja. Keskustelu, arviointi, toiminnan uudelleen suuntaaminen, vertaistuki, palautteen anto ja vastaanotto yhdessä toimeksiantajien kanssa ovat toiminnallisen opinnäytetyön perusta. (Salonen 2013, 5–6.)

Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyötä. Opinnäytetyön kirjoittajat tuovat omaa asiantuntijuutta sekä uutta tietoa kehittämistyöhön. Toimeksiantaja tuo tietoa työelämästä sekä organisaation nykytilasta ja toiminnasta, jota kehitetään opinnäytetyötä tehdessä. Teoria- ja asiantuntijatieto kohtaavat, jonka pohjalta voi suunnitella kehittämissuunnitelmia ja luoda konkreettisen tuotoksen, joka edistää toimeksiantajan toimintaa. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022.)

Opinnäytetyössä edettiin lineaarisen mallin mukaan, jossa työskentely eteni lineaarisesti tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, siitä toteutukseen ja prosessin päättämiseen sekä arviointiin (Salonen 2013, 15). Suunnitteluvaiheessa määritellään aihe, kohderyhmä sekä tietoperusta. Tutkivan ja kehittävän toiminnan vaiheessa eli toteutusvaiheessa kootaan aineistoa, joka eritellään ja ryhmitellään. Palautetta pyydetään toimeksiantajalta koko prosessin ajan. Itsearviointin ja ulkoisen arvioijan palautteen jälkeen palataan työstämään tekstiä. Koska toiminnallisessa opinnäytetyössä syntyy tuotos, on hyvä reflektoida tuotosta ja opinnäytetyön tekstiä rinnakkain. Tuotoksen ja teoriapohjan täytyy vastata toisiaan. Kun koko prosessi on valmis, se esitetään oppilaitoksessa ja toimeksiantajalle. (Kostamo ym. 2022.)

5.3 Toimeksiantajan kuvaus

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Pohjankodit Oy:n kuntoutuskoti Sateenkaari. Kuntoutuskoti Sateenkaari on 14-paikkainen terveydenhuollon yksikkö alle 22-vuotiaille nuorille ja lapsille. Sateenkaareen tullaan lääkärin läheteellä. Kuntoutusjaksolle tulon syynä voivat nuorella tai lapsella olla mm. erilaiset mielenterveyden häiriöt, koulunkäyntivaikkeudet ja niiden taustalla olevien syiden selvittäminen, neuropsykiatriset oireet ja niiden aiheuttamat haasteet sekä lapsen tai nuoren kokonaisvaltainen tilanteen selvittely. (Pohjankodit Oy 2022.)

Pohjankoteihin kuuluu myös nuorisokoti. Opinnäytetyön opaslehtistä voi hyödyntää myös nuorisokodin työntekijät. Nuorisokodilla on kaksi seitsemänpaikkaista osastoa. Osastot on tarkoitettu 12–17-vuotiaille nuorille, jotka ovat huostaanotettu, tai kiireellisesti tai avohuollon tukitoimin sijoitettu. (Pohjankodit Oy 2022.)

5.4 Opinnäytetyön kohderyhmä

Kohderyhmänä toimi henkilöt, jotka työskentelevät nuorten parissa. Opaslehtinen on suunnattu Pohjankodit Oy:n työntekijöille hoitotyön tueksi kohtaamaan nuori, joka on kokenut perheväkivaltaa.

Oppaan tekemiseen osallistui Pohjankodit Oy:n esihenkilö. Esihenkilön kanssa pidettiin sovitusti palaverieita, joissa käytiin läpi opinnäytetyöprosessin etenemistä, sekä kysyttiin toiveita ja palautetta. Esihenkilön kanssa sovittiin, että hänelle toimitetaan valmis opinnäytetyön suunnitelma. Esihenkilön kanssa sovittiin yhdessä opinnäytetyön sisällöstä sekä opaslehtisen sisällöstä. Pohjankotien työntekijät osallistuivat opaslehtisen ensiarvioon ja antoivat halutessaan kehitysehdotuksia palautelomakkeen kautta.

5.5 Aineistonkeruun ja toiminnallisen toteutuksen etenemisen kuvaus

Aiheen valinta ja rajaus toteutettiin yhdessä kirjoittajien ja toimeksiantajan kesken. Vuoden 2022 lokakuussa aloitettiin opinnäytetyön suunnitelman valmistelu sekä aiheeseen ja menetelmään perehtyminen. Myös opinnäytetyön teoriapohjaa aloitettiin kirjoittamaan lokakuussa. Joulukuun lopussa suunnitelma saatiin valmiiksi, ja tammikuussa aloitettiin opinnäytetyön kirjoittaminen. Teoriatietoa syvennettiin sekä opaslehtistä suunniteltiin ja kirjoitettiin valmiiksi. Toimeksiantajan kanssa pidettiin yhteyttä, jotta valmis suunnitelma saatiin toimitettua Pohjankodeille. Kesäkuun alussa opaslehtisen ensimmäinen versio toimitettiin Pohjankodeille arvioitavaksi.

Opaslehtisestä tehtiin mahdollisimman selkeä ja helposti saatavilla oleva. Suunnittelu- ja työstämisvaiheissa tehtiin yhteistyötä toimeksiantajan kanssa, ja käytiin läpi eri vaiheita. On tärkeää, että opinnäytetyön toimijat ovat mukana työstämisen eri vaiheissa (Salonen 2013, 21). Toimeksiantajan kanssa sovittiin, että opaslehtinen toimitetaan paperisena, mutta on myös saatavilla sähköisesti. Opaslehtinen toimitetaan toimeksiantajalle tiedostona, jota ei voi muokata. Opaslehtisen muokausoikeudet jäävät opinnäytetyön kirjoittajille.

Kun opaslehtinen työstettiin valmiiseen muotoon, se annettiin arvioitavaksi ja käytettäväksi toimeksiantajalle. Toimeksiantajalta pyydettiin palautetta ja korjausehdotuksia, jotta opaslehtisestä voitiin hioa toimiva. Palautetta varten kirjoittajat laativat palautekyselyn, johon työntekijät vastasivat anonymisti. Opinnäytetyön kirjoittajat laativat sähköisen palautekyselyn, jonka pohjalta kerättiin saatu palaute. Palautteen pohjalta tehtyjen muutosten jälkeen kirjoittajat lähettivät opaslehtisen lopullisen version toimeksiantajalle, ja pyysivät palautetta.

5.6 Tuotoksen kuvaus

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opaslehtinen. Opaslehtinen on 12-sivuinen A4-kokoinen lehtinen, jota voi hyödyntää työpaikalla. Opaslehtisessä on etusivu, sisällysluettelo, asiasisältöä sekä lähdeluettelo.

Opaslehtisen etusivulla on kerrottu opaslehtisen nimi, kirjoittajien nimet, oppilaitos, koulutusala sekä vuosiluku. Sisällysluettelossa on lueteltu sivunumeroineen asiasisällöt; alkusanat, mitä perheväkivalta on, perheväkivallan tunnistaminen, mitä työntekijän tulee tehdä, ilmoitusvelvollisuus, nuoren kohtaaminen, menetelmät keskustelun tueksi, hyödyllisiä linkkejä sekä lähteet. Sisällysluettelon jälkeen kerrotaan kirjoittajien alkusanat opaslehtisen käyttäjälle. Alkusanoina on kerrottu opaslehtisen tavoite sekä tarkoitus.

Asiasisältöä on kuusi sivua. Asiasisältö on pohdittu yhdessä toimeksiantajan kanssa, ja siihen on tiivistetty teorian tietoa opinnäytetyön tietopohjasta. Sisältöön on valittu tarpeellisimmat tiedot työntekijöiden kannalta. Sivuille on tiivistetty paljon hyödyllistä tietoa, mutta se on kuitenkin helposti luettavissa ja sisällysluettelon ansiosta myös helposti löydettävissä. Asiasisältö haluttiin pitää tiivistettynä niin, että tärkeimmät asiat tulevat esiin, jotta opaslehtistä olisi mahdollisimman helppo käyttää akuutissa tilanteessa.

Toiseksi viimeiselle sivulle on kerätty muutamia hyödyllisiä linkkejä, joista työntekijä voi kertoa nuorelle. Sivulle on laitettu nettiosoitteet Sekasin -chattiin, Tukinettiin, Nuorten Mielensterveystaloon, Nettiturvakotiin ja Yeesi -Nuorten oma mielensterveysseuraan sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten puhelimen puhelinnumero. Viimeisellä sivulla on lähdeluettelo, johon on listattu aakkosjärjestyksessä opaslehtisessä olevien teorian tietojen lähteet.

5.7 Arviointi

Arviointi on tärkeä osa opinnäytetyöprosessia. Arvioinnissa kirjoittavat pohtivat ja arvioivat kehittämistyötä, jota peilataan tietoperustaan. Arvioinnissa käydään läpi

työstä saatu palaute ja arviointi, sekä parannusideat ja kehittämiskohteet. Arvioinnin kannalta on tärkeää saada tuotoksesta väliarviointi sekä palautetta. Arviointiluvussa käsitellään opinnäytetyöhön liittyviä valintoja, aineiston laatua ja tietoperustan tarkoituksenmukaisuutta. (Kostamo ym. 2022.)

Opinnäytetyön yksi tärkeimmistä tavoitteista oli se, että opaslehtinen auttaa Pohjankodit Oy:n työntekijöitä työssä sekä vastaa heidän tarpeisiinsa. Prosessin alussa kartoitettiin yhdessä Pohjankotien esihenkilön kanssa yksikön materiaalit, ja todettiin, että perheväkivaltaan liittyvää materiaalia on niukasti. Aihetta lähdettiin rakentamaan tämän tarpeen pohjalta. Pohdinnan jälkeen todettiin, että opaslehtinen olisi hyvä työkalu, jota voi hyödyntää työn ohessa.

Opinnäytetyöprosessin aikana pidettiin palavereita kirjoittajien sekä Pohjankotien esihenkilön kanssa. Palavereissa kartoitettiin aihealuetta sekä käytiin läpi opinnäytetyön sisältöä. Viimeisimmässä palaverissa oli mukana esihenkilön lisäksi myös yksikön työntekijöitä. Silloin käytiin läpi opinnäytetyön aihe ja sisältö, sekä esiteltiin työntekijöille ja esihenkilölle opaslehtinen sisältöineen. Opaslehtisestä annettiin ensimmäinen versio ensiarvioon Pohjankotien työntekijöille, sekä laadittiin palautekysely, jonka pohjalta opaslehtistä muokattiin toimivammaksi työntekijöiden ehdotuksien ohella. Opinnäytetyön kirjoittajat ovat tehneet yhdessä jatkuvaa arviointia. Toimeksiantaja on arvioinut ja antanut työstä palautetta yhteisissä palavereissa, ja toimeksiantajalle on lähetetty tiedostona opinnäytetyö aina silloin, kun palautetta on tarvittu. Ohjaavan opettajan kanssa on pidetty etäohjausta, jolloin opettaja on antanut palautetta sekä ohjeistanut kirjoittajia.

Ennen kuin opaslehtisen ensimmäinen versio vietiin Pohjankodeille arvioitavaksi, laadittiin palautekysely. Kyselystä haluttiin tehdä mahdollisimman yksinkertainen ja selkeä, jotta siihen olisi helppo vastata lyhyessäkin ajassa. Kyselyn kysymyksillä haluttiin kartoittaa henkilökunnan mielipiteitä opaslehtisen aihealueista sekä selkeydestä. Opaslehtisen selkeyttä kartoitettiin kysymyksillä ”Onko opaslehtinen tarpeeksi selkeä?”, ”Koetko, että opaslehtisestä voisi olla hyötyä työskentelyssä?” ja ”Kerro halutessasi palautetta opaslehtisestä.”. Aihealueita kartoitettiin kysymyksillä ”Onko opaslehtisessä hyödyllistä tietoa?”, ”Onko aihe mielestäsi tärkeä?”, ”Pitäisikö mielestäsi opaslehtisessä olla enemmän tietoa lastensuojeluil-

moituksesta ja sen tekemisestä?”, ”Pitäisikö mielestäsi opaslehtisessä olla enemmän tietoa väkivallasta ja sen muodoista?” sekä ”Pitäisikö mielestäsi opaslehtisessä olla tietoa jostain muusta aiheesta?”. Palautekysely on vastauksineen Liitteet-osiossa (liite 1).

Opaslehtisen ensimmäinen versio oli ensiarvioinnissa toimeksiantajalla noin kaksi kuukautta. Luotu palautekysely oli avoinna sen ajan, kun opaslehtinen oli arvioitavana toimeksiantajalla. Palautekyselyn suljettua kirjoittajat kävivät saadun palautteen läpi, ja muokkasivat opaslehtistä palautteen mukaan. Opaslehtisen värytystä ja ulkoasua muutettiin selkeämmäksi sekä siihen lisättiin enemmän tietoa lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä. Palautteen mukaan opaslehtiseen ei haluttu lisää tietoa väkivallasta ja sen eri muodoista, eikä opaslehtiseen tarvinnut lisätä tietoa mistään uudesta aiheesta.

Opaslehtisen lopullinen versio lähetettiin sähköpostitse toimeksiantajalle esitetaukseen ja pyydettiin palautetta. Palaute saatiin toimeksiantajalta sähköpostitse. Opaslehtisen uusi versio oli ulkoasultaan selkeämpi ja helpompi lukea sekä sisältö oli hyvää ja asiaan liittyvää. Erityisenä mainintana mainittiin opaslehtisessä olevat konkreettiset ohjeet, miten toimia nuoren kanssa perheväkivallan tullessa ilmi.

6 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Opinnäytetyötä tehdessä otetaan huomioon muiden tutkijoiden työ ja saavutukset kunnioittaen ja heidän julkaisuihinsa viitataan asianmukaisella tavalla. Opinnäytetyön prosessiin kuuluu huolellinen suunnittelu ja toteutus sekä siitä raportointi. Opinnäytetyön tekemiseen hankitaan tarvittavat tutkimusluvut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, hyvä tieteellinen käytäntö 2021.)

Opinnäytetyösopimus tehdään toimeksiantajan, kirjoittajien ja ammattikorkeakoulun kanssa, jossa sovitaan yhteiset säännöt opinnäytetyön tekemiseen liittyen. Näin vältetään ristiriidoilta. Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, emmekä käsittele siinä prosessiin kuulumattomien henkilötietoja, joten eettistä ennakoarviointia ei tarvitse tehdä. Kustannuksia opinnäytetyön tekemiseen ei tule. Opinnäytetyö tehdään hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, joka edellyttää muun muassa oikeanlaiset viittauskäytännöt sekä tiedot ja taidot tieteellisestä kirjoittamisesta. Plagiointi on kiellettyä tekijänoikeuslaissa. Opinnäytetyöhön ei sisälly salassa pidettäviä tietoja ja tämä on sovittu toimeksiantajan kanssa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019.)

Luotettavuutta voidaan tarkastella validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetti kertoo, onko tutkittu sitä mitä piti ja reliabiliteetti kertoo, kuinka tarkasti on tutkittu. Validiteetti on luotettavuuden kannalta ensisijainen peruste. Validiteetti kuvaa tutkittavan ilmiön sisällöllistä kysymystä. (Vehkalahti 2014.)

Opinnäytetyö pohjautuu ammatilliseen teorian tietoon, josta luodaan opinnäytetyölle tietoperusta. Tietoperustan kokoaminen on asiantuntijatyötä, johon vaaditaan tekijän omaksumaa asiantuntijatietoa sekä tiedonhakutaitoja. Tekijän tulisi löytää omaa opinnäytetyötään koskevaa ajantasaista, tutkimukseen ja näyttöön perustuvaa tietoa. Tekijän on myös tärkeää olla lähdekriittinen. Hyvä opinnäytetyön tekijä perehtyy useaan samaa aihetta käsittelevään lähteeseen, jolloin tieto on vakuuttavampaa. Lähteiden laadulla on väliä, ja lähteen käyttökelpoisuutta tulisi miettiä opinnäytetyön tavoitteen näkökulmasta. (Kostamo ym. 2022.)

Molemmat opinnäytetyön kirjoittajat ovat käyneet tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-osaamisen opintojakson ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista. Opinnäytetyöprosessin alussa kirjoittajat perehtyivät Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeeseen. Hyvän tieteellisen käytännön ohjeen mukaan on selvitetty opinnäytetyön kirjoittajien esteellisyys. Vaitiolovelvollisuutta noudatetaan koko opinnäytetyöprosessin ajan, eikä Pohjankodit Oy:n työntekijöiden ja nuorien henkilöllisyyttä tuoda ilmi missään vaiheessa, eikä opinnäytetyön teossa käsitellä kenenkään henkilökohtaisia tarinoita. Opinnäytetyön kirjoittajat ovat puolueettomia opinnäytetyötä tehdessä eikä se vaarannu missään prosessin vaiheessa. Tämän perusteella kirjoittajat eivät ole esteellisiä.

Opinnäytetyön kirjoittajat ovat tietoperustaa tehdessään rajanneet aihealueen, ja sen perusteella hakeneet luotettavia lähteitä. Opinnäytetyötä tehdessä kirjoittajien täytyy käyttää lähdekritiikkiä, eli arvioida tiedonlähdettä, tekijöitä sekä taustoja. Kirjoittajien on hyvä löytää muutama päälähde, sekä sivulähteitä, joista voi luoda pohjan tietoperustalle. Eri lähteistä kerättyä tietoa eritellään, vertaillaan ja sulautetaan yhtenäiseksi ja uutta tietoa tuovaksi tekstiksi. (Kostamo ym. 2022.) Lähteinä on käytetty mm. erilaisia tutkimuksia ja tilastoja, viranomaisten, kuten poliisin nettisivuja, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kirjoituksia, lääkäreiden lääkärilehti Duodecimiin kirjoittamia artikkeleita, sekä erilaisten järjestöjen kuten Suomen Mielenterveysjärjestö ry:n nettisivuja. Lähteenä on myös käytetty erilaisten viranomaisten ylläpitämiä sivustoja kuten Rikoksantorjuntaneuvosto, jota ylläpitää Oikeusministeriö. Kansainvälisiä lähteitä olisi voinut käyttää enemmän, mutta aiheesta oli hankala löytää luotettavia sekä suhteellisen tuoreita tieteellisiä lähteitä.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön merkitys toimeksiantajalle

Opinnäytetyön päämääränä oli tuottaa opaslehtinen perheväkivaltaa kokeneen nuoren kohtaamisesta. Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti kirjoittajien nuorten parissa työskentely sekä aiheen tärkeys ja aihealueen tietoperustan puutos toimeksiantajalla. Opaslehtinen saatiin tuotettua kattavalla teorian tiedolla sekä selkeytettyä yhdessä toimeksiantajan kanssa. Opinnäytetyön tekijöiden kannalta teorian tieto vastaa toimeksiantajan tarpeita sekä on tarpeeksi kattava ja luotettava. Aikataulullisesti opinnäytetyön valmistuminen on toteutunut suunnitelman mukaisesti ja yhteistyö on sujunut ongelmitta toimeksiantajan kanssa.

Opinnäytetyön toimeksiantajalta on saatu positiivista palautetta opaslehtisestä. Ulkoinen ilme ja sisältö on selkeä sekä konkreettinen ohjeistus opaslehtisessä oli positiivista. Opaslehtistä voi hyödyntää jatkossa Pohjankodit Oy:n henkilökunta, mutta myös muut sosiaali- ja terveydenalan ammattilaiset. Opinnäytetyölle ei ole suunniteltu jatkotutkimuksia tai -kehityksiä. Tulevaisuudessa opaslehtistä voisi työstää oppaan muotoon, jolloin tuotoksesta tulisi paljon laajempi, ja se sisältäisi enemmän tietoa kaikista osa-alueista sekä sellaista tietoa, mitä opaslehtisessä ei tällä hetkellä ole.

Opinnäytetyö sekä opaslehtinen ovat hyödyksi toimeksiantajan henkilökunnalle. Opaslehtinen on työkalu työn tueksi, josta löytyy tiivistettynä tietoa sekä toimintaohjeita perheväkivaltaa kokeneen nuoren kohtaamiseen. Jos työntekijä kohtaa tällaisen tilanteen työssään, hän saa apua niin omalta työyhteisöltään, kuin myös opinnäytetyön opaslehtisestä. Olisi hyvä, että jokainen henkilökunnasta tietää, missä opaslehtinen on saatavilla, jotta siihen voi turvautua tilanteen sattuessa. Opaslehtiseen voi myös tutustua, vaikka väkivaltilannetta ei työpaikalla olisi-kaan. On hyvä, että työntekijät tietävät opaslehtisen olemassaolosta sekä sisällöstä, jolloin he tietävät tilanteen sattuessa, että opaslehtinen on saatavilla ja siitä saa apua ja tukea työskentelyyn tarvittaessa. Opinnäytetyö kokonaisuudessaan tulee myös saataville toimeksiantajalle, jolloin henkilökunnalla on saatavilla myös

laaja teoriaperusta, joka on tiivistettynä opaslehtiseen. Opinnäytetyö tukee henkilökunnan ammatillista kehitystä, sillä se sisältää paljon teoretietoaa yleisesti väkivallasta, lastensuojeluilmoituksesta, lasten ja nuorten oikeuksista sekä nuoren kohtaamisesta.

Myös perheväkivallan uhriksi joutuneet nuoret hyötyvät opinnäytetyöstä, sillä heidät kohtaa ammattitaitoiset työntekijät. Henkilökunta osaa tunnistaa mahdollisen väkivallan merkkejä, sekä keskustella luontevasti ja luotettavasti nuoren kanssa tapahtuneesta. Henkilökunta myös tietää, mitä pitää tehdä, kun nuori tulee kertomaan kokemastaan perheväkivallasta.

7.2 Oman osaamisen kehittyminen

Tämän prosessin myötä kirjoittajat ovat saaneet kattavasti uutta ja tärkeää tietoa opinnäytetyön aiheesta. Prosessi on opettanut kirjoittajille sitoutumista pitempiaikaiseen prosessiin sekä parantanut heidän tiedonhakukykyänsä ja kriittistä lähteiden käyttöä. Opinnäytetyön kirjoittajat ovat aikaisemminkin tehneet yhdessä kirjoitustehtäviä ja projekteja, joten yhteistyö sujui ongelmitta.

Tiedonhakukyvyt ovat kehittyneet, sillä opinnäytetyön aiheesta oli ajoittain yllättävän haastavaa löytää uutta ja ajankohtaista tietoa. Kirjoittajat hyödynsivät tiedonhaussa niin verkkolähteitä kuin kirjastosta löytyviä aineistoja. Verkkolähteiden käyttö oli kirjoittajille jo ennestään tuttua, mutta kirjaston hyödyntäminen vaati hieman opettelua, sillä kirjoittajat ovat käyttäneet kirjaston aineistoja vähemmän kuin verkosta löytyviä.

Kriittinen lähteiden käyttö on kirjoittajille kehittynyt ammattikorkeakouluopiskelun myötä. Myös opinnäytetyötä tehdessä taito on parantunut. Opinnäytetyön aiheita etsiessä varsinkin verkkomateriaaleja saattoi tietyissä aiheissa ilmetä paljonkin, mutta todella monet lähteet olivat mm. blogikirjoituksia tai iltapäivälehtien uutisia, eikä niissä välttämättä näkynyt alkuperäislähdettä asianmukaisesti. Jos tietoa löydettiin esimerkiksi erilaisten yhdistysten tai liittojen sivuilta, kirjoittajat tiesivät ensimmäisenä tarkistaa, kenen ylläpitämä sivusto on, jonka perusteella arvioitiin,

voiko verkkosivustoa käyttää lähteenä opinnäytetyössä. Kansainvälisten lähteiden käyttö tuotti välillä haasteita, sillä suurin osa lähteistä olivat tieteellisiä artikkeleita, jotka eivät olleet kokonaisuudessaan näkyvillä, tai ne sisälsivät kymmeniä vuosia vanhaa tietoa.

Opinnäytetyötä aloittaessa molemmat kirjoittajat tiesivät perheväkivallasta jo jotain, sekä molemmat ovat sitä työssään kohdanneet. Pienenä yllätyksenä tuli kuitenkin perheväkivallan yleisyys, joka kävi ilmi tietopohjaa kirjoittaessa. Tilastokeskuksen vuoden 2020 raportin mukaan ilmoitetuista väkivaltarikoksista 21,3 prosenttia kohdistui lapsiin (Tilastokeskus 2021). Yllätyksenä tuli myös se, että Lastensuojelun keskusliiton vuoden 2021 selvityksen mukaan 44 prosenttia vanhemmista on käyttänyt lastaan kohtaan jotain kurituskeinoa, ja 14 prosenttia vanhemmista hyväksyi ruumiillisen kurituksen (Paasivirta 2021). Opinnäytetyön aihe on ollut raskas ja vakava. Kirjoittajat ovat prosessin aikana paljon keskustelleet yhdessä löytämistään lähteistä sekä uusista oppimistaan asioista, ja aihetta on purettu yhdessä.

Molemmat opinnäytetyön kirjoittajat työskentelevät edelleen lasten ja nuorten parissa, joten opinnäytetyöprosessista saatu tieto on hyödyksi myös heille itselleen. Kirjoittajat ovat oppineet paljon uutta esimerkiksi rikoslaista sekä lastensuojelulaista. Kirjoittajat ovat kasvattaneet myös omaa ammatillisuuttaan opinnäytetyötä tehdessä, sillä opinnäytetyössä on käsitelty erityisesti nuoren kohtaamista, väkivallan mahdollisuuden tunnistamista sekä työn tueksi käytettäviä työkaluja.

LÄHTEET

Casarella, J. 2022. Signs of mental abuse. WebMD Editorial Contributors. <https://www.webmd.com/mental-health/signs-mental-abuse>.

Ellonen, N., Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. 2007. Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64/2007. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 80. Viitattu 8.3.2023 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86769/Lapset%20ja%20nuoret_tiedotteita64.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Ensi- ja turvakotien liitto. 2022a. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Henkinen väkivalta. Viitattu 22.10.2022 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/henkinen-vakivalta/>.

Ensi- ja turvakotien liitto. 2022b. Tunnista väkivalta. Viitattu 16.10.2022 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/>.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan 16.9.2011/88. Viitattu 21.10.2022 <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>.

Ewalds, H, Bildjuschkin, K & Siukola, R. 2019. Väkivallan monet kasvot – ja termit. Rikosuhripäivystys. Viitattu 16.10.2022 <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-2-2019/5035-2/>.

Fawole, O. 2008. Economic violence to women and girls: is it receiving the necessary attention? Trauma, violence & abuse 1.7.2008. Viitattu 22.8.2023 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1524838008319255>.

Flinck, A, Leppäkoski, T & Paavilainen, E. 2010. Perheväkivaltaan puuttuminen on jokaisen asia. Aikuiskasvatus. Viitattu 16.3.2023 <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/93859/52537>.

Hietämäki, J & Remes-Sievänen, M. 2019. Taloudellinen lähisuhdeväkivalta – väkivallan muodoista tuntemattomin – voi sattua kenen tahansa kohdalle. THL-blogi 25.11.2019. Viitattu 8.8.2023 <https://blogi.thl.fi/taloudellinen-lahisuhdevakivalta-vakivallan-muodoista-tuntemattomin-voi-sattua-kenen-tahansa-kohdalle/>.

Hoitotyön tutkimussäätiö Hotus 2015. Hoitosuositus. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa 13.11.2015. Viitattu 22.10.2022 <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2019/03/kaltoinkohtelu-hs-lyh.pdf>.

HUS 2022. Lapsen kaltoinkohtelu. Viitattu 22.10.2022 <https://www.hus.fi/potilaalle/hoidot-ja-tutkimukset/lapset-ja-nuoret/lapsen-kaltoinkohtelu>.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu

3/2019. Viitattu 5.12.2022 https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf.

Ikonen, R & Helakorpi, S. 2019. Tilastoraportti. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 17.9.2019. Viitattu 21.10.2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Joki-Erkkilä, M, Salmivalli, A, Suikki, E, Tenhunen, T, Dart, M & Hautanen, T. 18.1.2019. Lasten ja nuorten seksuaalisen väkivallan ennaltaehkäisy ja vähentäminen. Luonnos. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 21.10.2022 https://stm.fi/documents/1271139/11838761/LUONNOS+18012019+Lasten+ja+nuorten+seksuaalisen+v%C3%A4kivallan+ennaltaehk%C3%A4isy+ja+v%C3%A4hent%C3%A4minen+toimenpiteet+vuosille+2018_2025.pdf/e79fe795-d5e4-c7e7-5c3b-93227148805c/LUONNOS+18012019+Lasten+ja+nuorten+seksuaalisen+v%C3%A4kivallan+ennaltaehk%C3%A4isy+ja+v%C3%A4hent%C3%A4minen+toimenpiteet+vuosille+2018_2025.pdf?t=1547803704000.

Järvinen, M. 2020. Motivoiva haastattelu. Käypä hoito -suositus 27.8.2020. Viitattu 16.3.2023 <https://www.kaypahoito.fi/nix02109>.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2023. MAHTI – tunnekortit. Viitattu 9.4.2023 <https://www.tukiliitto.fi/tukiliitto-ja-yhdistykset/kehittamistoiminta/paattyneet-hankkeet/mahti-projekti/mahti-tunnekortit/>.

Kostamo P, Airaksinen T & Vilkkä H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House Oy 2022.

Kreivi, J. 2019. Grooming on uhka lasten tulevaisuudelle. Rikosuhripäivystys. Viitattu 22.10.2022 <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-3-2019/grooming-on-uhka-lasten-turvallisuudelle/>.

Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä 19.12.2008/1009. Viitattu 9.4.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20081009>.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. Viitattu 21.10.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830361>.

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14.6.2022/504. Viitattu 9.4.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. Viitattu 8.3.2023 <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 29.10.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023. Vanhempainnetti. Väkivalta perheessä. Viitattu 8.3.2023 <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vakivalta-perheessa/>.

Muukkonen T & Tulensalo H. 2015. Lastensuojelun tehtävät, kun lapsen epäillään kokeneen väkivaltaa. Lasten kaltoinkohtelu. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 131 (10). 976–977. Viitattu 14.9.2023 <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo12268.pdf>.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285. Viitattu 9.4.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>.

Paasivirta, A. 2021. Kovemmin käsin – Suomalaisten kasvatuserätyt ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021. 25–26. Viitattu 9.4.2023 <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/10/Kovemmin-kasin-Suomalaisten-kasvatuseratyt-ja-kuritusvakivallan-kaytto-2021.pdf>.

Pelastakaa lapset 2022a. Seksuaalinen häirintä netissä. Viitattu 21.10.2022 <https://www.pelastakaa-lapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivalta/sexuaalinen-hairinta-netissa/>.

Pelastakaa lapset 2022b. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta. Viitattu 21.10.2022 <https://www.pelastakaa-lapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivalta/lapsiin-kohdistuva-seksuaalivakivalta/>.

Pohjankodit Oy Keminmaa 2023. Pohjankodit. Viitattu 3.2.2023 <https://www.pohjankodit.fi/>.

Poliisi 2022. Seksuaalirikokset. Viitattu 22.10.2022 <https://poliisi.fi/seksuaalirikokset>.

Rantanen, H, Paavilainen, E & Flinck, A 2022. Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiohjelmien tunnistaminen. Hotus – hoitosuosituksen lyhennelmä 30.3.2022. Viitattu 8.3.2023 <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2022/04/hoitosuositus-lasten-kaltoinkohtelu-netti.pdf>.

Rikoksentorjuntaneuvosto 2022a. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Viitattu 21.10.2022 <https://rikoksentorjunta.fi/lapsiin-ja-nuoriin-kohdistuva-vakivalta>.

Rikoksentorjuntaneuvosto 2022b. Väkivalta. Viitattu 16.10.2022 <https://rikoksentorjunta.fi/vakivalta>.

Rikoslaki 19.12.1889/39. Viitattu 9.4.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>.

Rikosuhripäivystys 2022a. Koulukiusaaminen satuttaa ja voi vaikeuttaa elämää vielä aikuisena. Viitattu 21.10.2022 <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/koulukiusaaminen/>.

Rikosuhripäivystys 2022b. Lapsi tai nuori, epäiletkö joutuneesi rikoksen uhriksi? Viitattu 21.10.2022 <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/>.

Rikosuhripäivystys 2022c. Lastensuojelu. Viitattu 29.10.2022 <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/lastensuojelu/>.

Rikosuhripäivystys 2023. Ilmoitusvelvollisuudet. Viitattu 9.4.2023 <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/ilmoitusvelvollisuudet/>.

Rutherford, A. Zwi, A. Grove, N & Butchart, A 2007 61(8): 678-680. Epidemiology & Community health. Violence: a glossary <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2652990/>.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Juvenes Print Oy 2013.

Sariola, H, Karjalainen, R & Kyllönen, K 2021. Perheväkivalta. Päihdelinkki 29.11.2021. Viitattu 21.10.2022 <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/aggressiivisuus-ja-vakivalta/perhevakivalta>.

STM, lastensuojelu. 2023. Lastensuojelu Viitattu 9.4.2023 <https://stm.fi/lastensuojelu>.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2008:9. Tunnista, turvaa ja toimi. Lähi-suhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Viitattu 22.8.2023 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74213/Julka_2008_9_perhevakival-tayon_suosituks_verkko.pdf?sequence=1.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:27. Väkivallaton lapsuus. Toimen-pidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Viitattu 22.10.2022 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf.

Suomen Mielenterveys ry 2023. Materiaalit. Kortit. Viitattu 9.4.2023 <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/material-type/kortit/>.

Suomen Mielenterveysseura ry 2021. Henkinen väkivalta satuttaa sisältäpäin 23.8.2021. Viitattu 22.10.2022 <https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/vakivalta/henkinen-vakivalta-satuttaa-sisaltapain/>.

Taloudellinen väkivalta tutuksi -hanke (2021–2024). Vaasan ensi- ja turvakoti. Taloudellisen väkivallan muodot. Viitattu 31.3.2023 <https://taloudellinenvakivalta.fi/taloudellisen-vakivallan-muodot/>.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022a. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus 20.5.2022. Viitattu 29.10.2022 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b. Väkivalta. Lähisuhdeväkivalta 25.1.2022. Viitattu 8.3.2023 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022c. Väkivalta. Väkivaltaa kokeneen lapsen kohtaaminen ja ensivaiheen tukeminen 19.1.2022. Viitattu 9.4.2023 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/vakivaltaa-kokeneen-lapsen-kohtaaminen-ja-ensivaiheen-tukeminen>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022d. Väkivalta. Väkivallan muodot 5.5.2022. Viitattu 16.10.2022 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a. Lapsiin kohdistuva väkivalta 26.1.2023. Viitattu 3.2.2023 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun toimijoiden tehtävät, kelpoisuus, mitoitus ja täydennyskoulutus 31.3.2023. Viitattu 9.4.2023 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-sosiaalityontekijan-kelpoisuus-ja-tehtavat>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c. Lastensuojelun käsikirja. Väkivaltaepäilyn herääminen 21.2.2023. Viitattu 8.3.2023 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/ilmoitusvelvollisuus-lapseen-kohdistuvasta-vakivallasta/vakivaltaepailyn-heraaminen>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023d. Väkivallan uhrin tutkiminen ja rikosoikeudellinen lääkärintlausunto 9.1.2023. Viitattu 25.7.2023 <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/oikeuslaakinta/ohjaus-ja-valvonta/vakivallan-uhriin-tutkiminen-ja-rikosoikeudellinen-laakarintlausunto>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023e. Väkivalta. Ohjeita työntekijälle seksuaaliväkivallan uhrin kohtaamiseen 2.3.2023. Viitattu 9.4.2023 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/ohjeita-tyontekijalle-seksuaalivakivallan-uhriin-kohtaamiseen>.

Tiitinen, A. 2022a. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Terveyskirjasto Duodecim. Lääkärikirja Duodecim.15.9.2022. Viitattu 25.7.2023 <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00941/lapsen-seksuaalinen-hyvaksikaytto>.

Tiitinen, A. 2022b. Raiskaus ja seksuaaliväkivalta. Terveyskirjasto Duodecim. Lääkärikirja Duodecim.15.9.2022. Viitattu 25.7.2023 <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00880#s2>.

Tilastokeskus 2021. Tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet perheväkivaltatapaukset vähenivät 14 prosenttia 1.6.2021. Viitattu 23.8.2023 https://tilastokeskus.fi/til/rpk/2020/15/rpk_2020_15_2021-06-01_tie_001_fi.html.

Tsang, V., Verlinden, E., Duin, E., Twisk, J., Brilleslijper-Kater, S., Gigengack, M., Verhoeff, A., & Lindauer, R. 2021. Child Psychiatry and Human Development 2021; 52(5): 891-902. The Amsterdam Sexual Abuse Case: What Scars did it Leave? Long-Term Course of Psychological Problems for Children Who have been Sexually Abused at a Very Young Age, and their Parents. Viitattu 31.3.2023 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8405499/>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) 7.7.2021. Viitattu 5.12.2022 <https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>.

Tyttöjen talo 2023. Nuoren seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen ja auttaminen. Opas nuorten kanssa työskenteleville. 14–15. Viitattu 9.4.2023 https://tyttojentalo.fi/site/assets/files/1063/opas_nuorten_kanssa_tyoskenteleville.pdf.

World Health Organization 2023. The VPA Approach. Viitattu 14.9.2023 <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>.

World Health Organization 2023. Violence against children. Viitattu 3.2.2023 https://www.who.int/health-topics/violence-against-children#tab=tab_1.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991/60. Viitattu 21.10.2022 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2.

LIITTEET

Liite 1. Opaslehtinen

Liite 2. Palautekysely Pohjankodit Oy:n työntekijöille

Opaslehtinen
Pohjankodit Oy:lle

**PERHEVÄKIVALTAAN
KOKENEEN NUOREN
KOHTAAMINEN**

2023

● ● ●

Tekijät:
Janika Kleri
Pauliina Leinonen

Lapin AMK 2023
Opinnäytetyö
Hoitotyön koulutusala

3

ALKUSANAT

Tämä opaslehtinen on opinnäytetyön tuotos Pohjankodit Oy:lle.

Opaslehtisen tarkoituksena on antaa työkaluja ja ohjeita käytännön työhön. Opaslehtisen tavoitteena on kehittää työntekijöiden valmiuksia kohdata perheväkivaltaa kokenut nuori, sekä auttaa työntekijää tukemaan nuorta tapahtumien käsittelyssä niin akuutissa vaiheessa kuin myöhemminkin.

Opaslehtinen tukee työntekijää hyvään ja ammattitaitoiseen kohtaamiseen, joka edesauttaa nuoren hyvinvointia.

4

PERHEVÄKIVALTA MILLAISTA SE ON?

- FYYSISETÄ
- HENKISTÄ
- SEKSUAALISTA
- TALOUDELLISTA
- KUNNIAA
- LOUKKAAVAA
- LAIMINLYÖNTIÄ
- KALTOINKOHTELUA

Nuoret voivat olla:

- Väkivallan näkijöitä ja kuulijoita
- Väkivallan kohteita
- Väkivallan välineitä
- Väkivallan tekijöitä

Perheväkivalta voi olla

- aikuisten välistä
- aikuisen nuoreen kohdistamaa
- sisarusten välistä
- nuoren aikuiseen kohdistamaa

5

PERHEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

- Fyysisiä väkivallan merkkejä nuoressa, kuten mustelmat, naarmut ja murtumat
- Käytöksen muutoksia nuoressa, kuten välinpitämättömyys, ahdistuneisuus ja uniongelmat
- On myös mahdollista, että nuori tulee itse kertomaan kokemastaan perheväkivallasta

RISKITEKIJÖITÄ PERHEVÄKIVALLALLE

- Perheen suuri koko
- Kodin ahtaus
- Käyttäytymisongelmat
- Empatian puute
- Vanhemman kuormittava elämäntilanne
- Aikaisemmat kokemukset väkivallasta

6

MITÄ TYÖNTEKIJÄN TULEE TEHDÄ

Väkivaltateko on aina rikos. Jos tiedetään tai herää epäily, että nuori on kokenut perheväkivaltaa, ota yhteys nuoren sosiaalityöntekijään sekä poliisiin. Etenkin fyysisen väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön uhrin on tärkeää päästä lääkärin tutkimuksiin!

VIRANOMAIS- YHTEISTYÖ

Jos epäillään väkivaltatekoa, asiaa tutkitaan poliisin, lastensuojeluviranomaisen sekä terveydenhuollon yhteistyönä. Poliisin tehtävänä on johtaa rikostutkimusta, lastensuojeluviranomainen huolehtii nuoren huollosta, hoivasta ja turvallisuudesta. Terveydenhuolto tutkii nuoren somaattisen ja psyykkisen terveyden, arvioi hoidon tarpeen sekä antaa poliisille virka-apua kuulusteluissa.

- **ILMOITA** nuoren sosiaalityöntekijälle sekä poliisille
- **VIE** nuori lääkärin tutkimuksiin, etenkin jos kyseessä fyysinen tai seksuaalinen väkivalta
- **TEE** lastensuojeluilmoitus, koska sinulla on ilmoitusvelvollisuus!
- **PYYDÄ** tukea työyhteisöltä, sinun ei tarvitse hoitaa asiaa yksin
- **VIRANOMAISET** osaavat myös neuvoa mitä täytyy tehdä, ja heiltä saa konsultointiapua
- **Seksuaalista hyväksikäyttöä epäiltäessä ohjeista nuorta, ettei käy suihkussa eikä vaihtaisi vaatteitaan ennen lääkärikäyntiä!**

Liite 1 Opaslehtinen 7 (11)

7

ILMOITUSVELVOLLISUUS JA LASTENSUOJELUILMOITUS

JOKAISELLA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TYÖNTEKIJÄLLÄ ON LAIN MUKAAN ILMOITUSVELVOLLISUUS, ELI VELVOLLISUUS TEHDÄ LASTENSUOJELUILMOITUS PERHEVÄKIVALTAAN KOKENEESTA NUORESTA

- Lastensuojeluilmoitus tehdään nuoren asuinkunnan sosiaalitoimelle
- Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisella lomakkeella tai käymällä virastossa
- Lastensuojelutyössä nuoresta tehty lastensuojeluilmoitus pitää dokumentoida nuoren asiakirjoihin!

- VAITIOLOVELVOLLISUUS EI ESTÄ LASTENSUOJELUILMOITUKSEN TEKEMISTÄ
- ILMOITUSVELVOLLINEN EI VOI TEHDÄ ILMOITUSTA ANONYYMISTI, VAAN SE TÄYTYY TEHDÄ OMALLA NIMELLÄ

Lastensuojeluilmoitus pitää tehdä esimerkiksi silloin jos nuoren tarpeita laiminlyödään, nuoren heitteillejätöstä, pahoinpitelystä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai niiden uhkasta, nuoren päihteidenkäytöstä tai mielenterveysongelmista, itsetuhoisuudesta, koulunkäynnin laiminlyönnistä sekä nuoren huoltajan päihde- tai mielenterveysongelmista.

Liite 1 Opaslehtinen 8 (11)

8

NUOREN KOHTAAMINEN

- ONNISTUNUTTA VUOROVAIKUTUSTA EDELLYTTÄÄ KUNNIOITTAVA KOHTAAMINEN, SELKEÄ KOMMUNIKOINTI JA TYÖNTEKIJÄN EMPAATTISUUS
- TURVALLINEN JA RAUHALLINEN KESKUSTELUTILANNE
- USKO MITÄ NUORI KERTOO JA KANNUSTA SEKÄ TUE PUHUMAAN TAPAHTUMISTA

Työntekijän oma suhtautuminen väkivaltaan vaikuttaa asian käsittelyssä. Työntekijän omat kokemukset, läheisen kokemukset sekä käsittelemättömät tunteet voivat hankaloittaa tilannetta. Työntekijän on hyvä tunnistaa ja työstää omia tunteita ja kokemuksiaan. Nuoret osaavat lukea tilannetta ja ilmapiiriä, jolloin ottaa asia puheeksi. Jos työntekijä ei ole kykenevä keskustelemaan aiheesta, voi nuoren yritys jäädä ainoaksi, eikä hän saa tarvitsemaansa apua.

- Nuorta tukee mahdollisimman tavallinen arki ja nuoren omat rutiinit
- Älä lupaa, ettet kerro kenellekään. Lupauksen rikkominen vaikuttaa negatiivisesti hoitosuhteeseen
- Kerro totuudenmukaisesti lastensuojeluilmoituksesta nuorelle

Liite 1 Opaslehtinen 9 (11)

9

MENETELMÄT KESKUSTELUN TUEKSI

Avoimet kysymykset aktivoivat puhujaa, eli nuorta. Tarkoituksena on, että nuori puhuisi enemmän kuin aikuinen. Avoimet kysymykset alkavat sanoilla **MITÄ, MITEN, MIKSI, KUINKA JA KERRO**. Työntekijän esittämät kysymykset eivät saa olla johdattelevia!

Koettu perheväkivalta aiheuttaa monenlaisia tunteita. Nuoren kehitys on vielä kesken, eikä nuori välttämättä osaa käsitellä omia tunteitaan tai sanoittaa niitä. Siksi on tärkeää, että nuoren kanssa keskustellaan tunteista ja käytetään keskustelun tukena erilaisia menetelmiä, jos nuori kokee ne hyväksi apukeinoksi purkaa ajatuksiaan.

- Motivoiva haastattelu on kommunikaatiomenetelmä, jonka perusajatuksena on, että nuori itse tunnistaa tarpeen muutokselle ja pohtii keinoja sen toteuttamiseen.
- Refleктоiva eli heijastava keskustelu viestii nuorelle, että häntä kuunnellaan. Ammattilaisena on siis tärkeää kuunnella tarkkaan, jotta voi koota ja toistaa nuoren kertoma. Heijastavan keskustelun tarkoituksena on tehdä ns. yhteenvetoja nuoren kertomasta, ja tarvittaessa nuori voi vielä korjata kertomaansa.

Keskustelun tukena voi käyttää erilaisia pelejä, kuten Valovoima - lautapeliä tai erilaisia tunnekortteja, kuten Mahti-kortit, Mitä sinulle kuuluu? -kortit tai Tunnepilvi -kortit.

Liite 1 Opaslehtinen 10 (11)

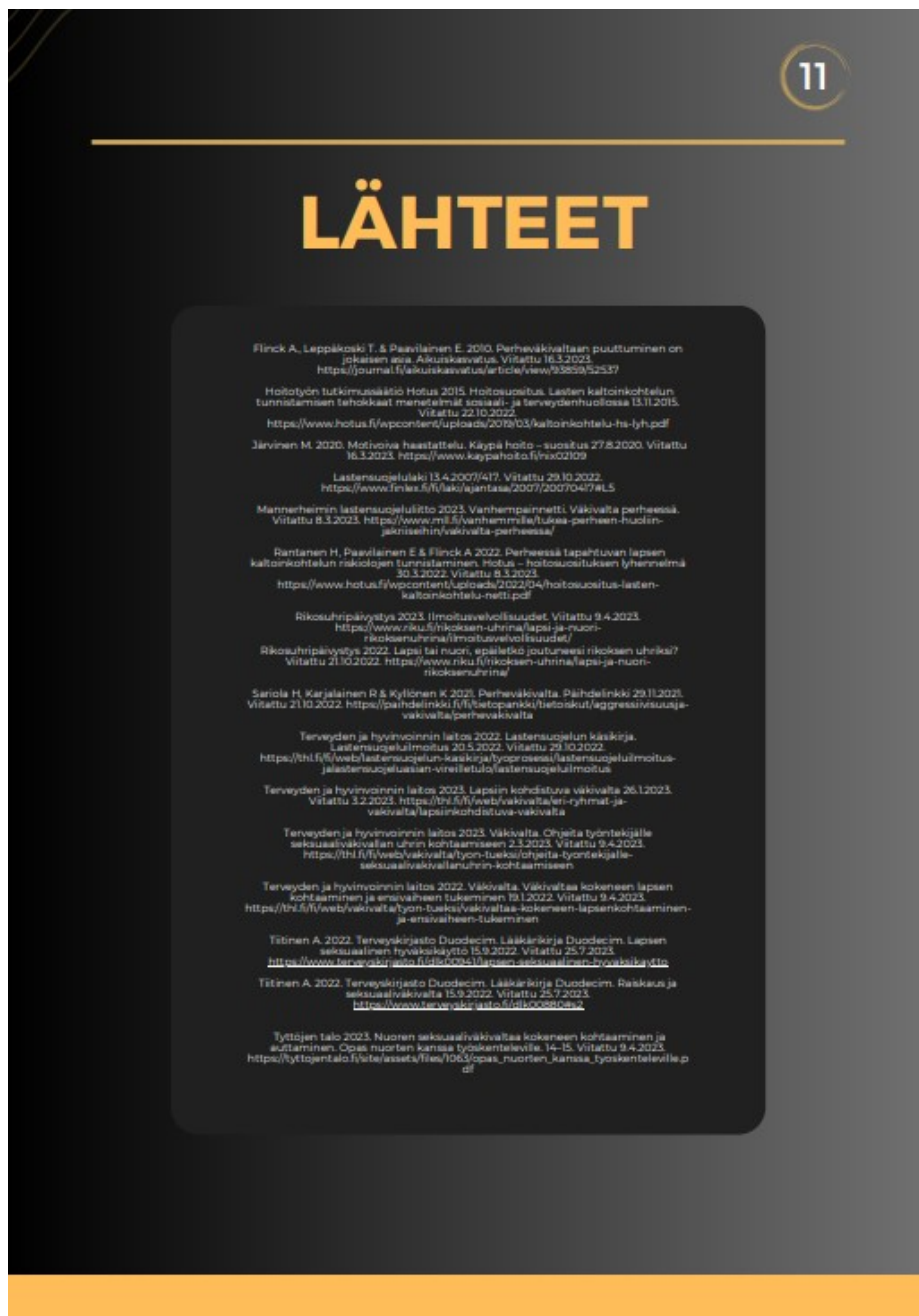
10

HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ

- <https://sekasin.fi/> chat-palvelu 12-29 -vuotiaille, josta saa keskusteluapua
- <https://tukinet.net/> ryhmächatteja tai yksilöchatteja aiheemoittain
- <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/nuoret>
- <https://nettiturvakoti.fi/nuoret/> apua väkivaltaa kokeneille
- <https://www.yeesi.fi/> nuorten oma mielenterveysseura
- Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten puhelin p. 116 111

A logo for 'STOP VIOLENCE AWARENESS EDUCATION' featuring the text in a bold, sans-serif font. The word 'STOP' is at the top, followed by 'VIOLENCE', 'AWARENESS', and 'EDUCATION' on separate lines. To the right of the text is a stylized graphic of a hand holding a pencil, with arrows pointing left towards the text.

Liite 1 Opaslehtinen 11 (11)

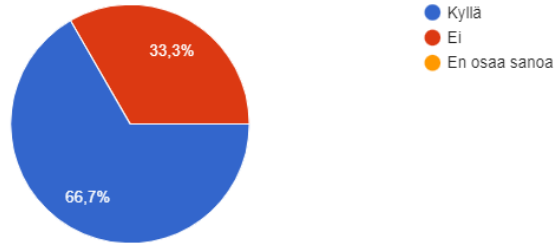

Liite 2 Palautekysely Pohjankodit Oy:n työntekijöille 1(2)

Onko opaslehtinen tarpeeksi selkeä?

 Kopioi

3 vastausta

Onko opaslehtisessä hyödyllistä tietoa?

 Kopioi

3 vastausta

Onko aihe mielestäsi tärkeä?

 Kopioi

3 vastausta

Koetko, että opaslehtisestä voisi olla hyötyä työskentelyssä?

 Kopioi

3 vastausta

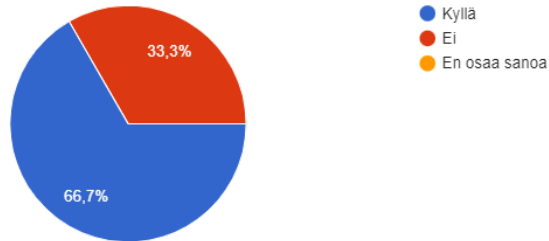

Liite 2 Palautekysely Pohjankodit Oy:n työntekijöille 2(2)

Pitäisikö mielestäsi opaslehtisessä olla enemmän tietoa lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä?

[Kopioi](#)

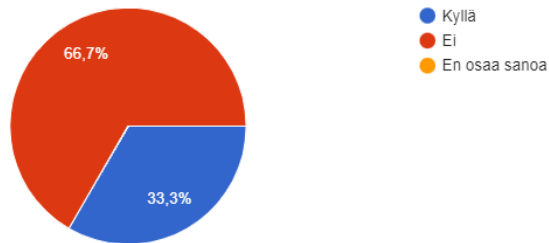
3 vastausta

Pitäisikö mielestäsi opaslehtisessä olla enemmän tietoa väkivallasta ja sen muodoista?

[Kopioi](#)

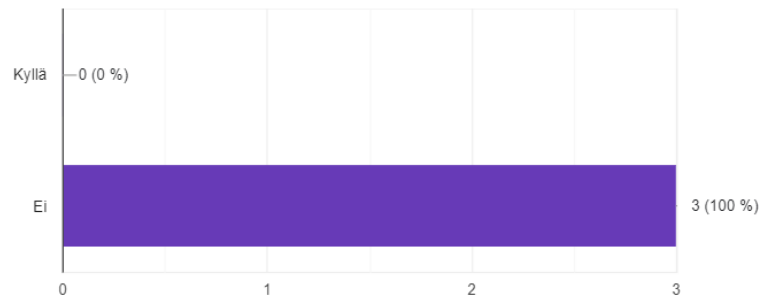
3 vastausta

Pitäisikö mielestäsi opaslehtisessä olla tietoa jostain muusta aiheesta? Jos vastaat "kyllä", valitse myös "Muu"-kohta, ja kirjoita aihe-ehdotuksesi.

[Kopioi](#)

3 vastausta

Kerro halutessasi palautetta opaslehtisestä.

1 vastaus

Väritystä ja tekstien fonttia voisi miettiä vielä miten saa kiinnostavammaksi lukea.